

Dalia Dilytė
Jurga Dzikaitytė
Dainora Eigminienė
Darius Kuolys
Aušra Martišiūtė-Linartienė

Literatūra

10 klasė

I dalis

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Vilnius, 2017

Turinys

Pratarmė	5
1 Amžinas antikinės literatūros gyvenimas	6
<i>GRAIKŲ MITŲ GYVYBINGUMAS</i>	12
Prometėjo mitas	14
AI SCHILAS. Prikaltasis Prometėjas	15
VINCAS MYKOLAITIS-PUTINAS. Prometėjas	18
Sizifo mitas	25
ALBERAS KAMIU. Sizifo mitas	26
Narcizo mitas	29
HENRIKAS RADAUSKAS. Afroditė ir Narcizas	29
Orfėjo ir Euridikės mitas	31
JUDITA VAIČIŪNAITĖ. Orfėjas ir Euridikė	33
Dedalo ir Ikaro mitas	37
OVIDIJUS. Dedalas ir Ikaras	38
MARCELIJUS MARTINAITIS. Ikaras ir artojas	40
Apibendrinamosios ir įsivertinimo užduotys	42
<i>HOMERAS IR JO EPIKOS</i>	43
HOMERAS. Iliada	49
I giesmė. Maras stovykloje. Achilo pyktis	50
VI giesmė. Hektoro ir Andromachės pasimatymas	63
XVI giesmė. Patroklėja	73
XVIII giesmė. Ginklų kalimas	84
XXIV giesmė. Hektoro kūno atvadavimas	91
Apibendrinamosios ir įsivertinimo užduotys	105
HENRIKAS RADAUSKAS. Garbė Homerui	110
ALFONSAS NYKA-NILIŪNAS. Homero laivų katalogas	110
HOMERAS. Odisėja	114
I giesmė. Dievų susirinkimas	114
V giesmė. Odisėjo plaustas	118
VI giesmė. Odisėjas atvyksta pas fajakus	124
IX giesmė. Pasakojimai pas Alkinoją. Kiklopai	129
X giesmė. Pasakojimai pas Alkinoją. Kirkė	130
XII giesmė. Pasakojimai pas Alkinoją. Seirėnės. Skilė. Charibdė	132
XIII giesmė. Odisėjo atvykimas į Itakę	136

XXI giesmė. Lanko padavimas	139
Apibendrinamosios ir įsivertinimo užduotys	151
KAZYS BRADŪNAS. Odisėjas buvo nekantrus	155
HENRIKAS RADAUSKAS. Lotofagų šalis	155
KONSTANTINAS KAVAFIS. Itakė	156
 <i>LAISVO ŽMOGAUS LAIKYSENOS</i>	158
SOFOKLIS IR „ANTIGONĖ“	159
SOFOKLIS. Antigonė	163
Apibendrinamosios ir įsivertinimo užduotys	191
JANINA DEGUTYTĖ. Antigonė	194
SESUO NIJOLĖ SADŪNAITĖ. Kalbos teisme	196
 <i>PERIKLIS IR JO KALBA ATĖNIEČIAMS</i>	199
TUKIDIDAS. Periklio kalba atėniečiams	202
MARKAS TULIJUS CICERONAS. Kalba prieš Marką Antonijų	208
KVINTAS HORACIJUS FLAKAS. Jaunimui	211
MYKOLAS PRANCIŠKUS KARPAVIČIUS. Pamokslas, sakytas minint piliečius, kurie paaugojo gyvybę už laisvę ir Tėvynę	212
JUSTINAS MARCINKEVIČIUS. Amžinam gyvenimui	214
SIGITAS GEDA. Žodis Lietuvai	217
VYTAUTAS LANDSBERGIS. Kalba Jungtinėse Tautose	221
 <i>IŠMINTIES MEILĖ</i>	224
SOKRATAS IR JO KALBA TEISME	225
DIOGENAS IŠ LAERTĖS. Apie Sokratą	226
PLATŪNAS. Sokrato apologija	227
SAU PAČIAM	233
ARISTOTELIS. Nikomacho etika	235
SENEKA. Apie laimingą gyvenimą	236
SENEKA. Laiškai Lucilijui	237
MARKAS AURELIJUS. Sau pačiam	238
Apibendriname temą ir įsivertiname	240
 Patarimai	248
Sąvokų žodynėlis	257
Tekstų ir iliustracijų šaltiniai	260

Mielos Dešimtokės, mieli Dešimtokai!

Devintoje klasėje, skaitydami literatūros kūrinius, jautėte, kaip savos kultūros tradicija atveria Jums naujus akiračius, padeda augti, daro Jūsų mąstymą savarankiškesnį ir laisvesnį. Pažindami Lietuvos literatūrą ieškojote kelių į pasaulį, o padedami pasaulio literatūros mokėtės suprasti savąją kultūrą ir save.

Šiais mokslo metais skaitysite tekstus, kūrusius Europą ir mūsų europietišką tapatybę. Leisitės į tolimą ir mįslingą Antikos ir Biblijos pasaulį. Nagrinėsite Antikos autorių kūrinius, parašytus prieš tūkstančius metų ir iki šiol kalbančius pasaulio tautoms apie esminius gyvenimo klausimus. Svarstysite, ką svarbaus Jums gali pasakyti Antikos mitų, epų, dramų herojai. Kokios išminties galite atrasti senųjų graikų, romėnų ir žydų kūriniuose? Kokias atramas Jums gali teikti Antikos žmogaus laikysenos, apsisprendimai ir pilietiniai įsipareigojimai, jo ginti idealai ir siektos dorybės, Biblijos žmonių egzistencinės patirtys? Ką mums šiandien dar galėtų reikšti Antikos grožis ir laisvė, Biblijos ištarmės ir meilės artimui priesakas?

Nagrinėsite iš Antikos ir Biblijos išaugusius Viduramžių literatūros tekstus – pasaulyje ir Lietuvoje kurtus. Aiškinsitės, kodėl ir kaip senieji tekstai, jų idėjos, vaizdiniai, motyvai atgyja dabarties kultūroje, kokias naujas reikšmes šiandien įgyja. Skaitysite stiprius šiuolaikinės literatūros kūrinius, atveriančius modernios visuomenės dramatiškas patirtis, keliančius esminius gėrio ir blogio, šių dienų žmogaus apsisprendimo, jo santykio su tradicine išmintimi klausimus. Mėginsite perprasti ir modernią literatūros kalbą – jos pastangas žaidžiant ir provokuojant atskleisti egzistencines žmogaus gyvenimo įtampas.

Skaitydami senuosius ir šiuolaikinius kūrinius, Jūs toliau kursitės gyvenimo atramas – plėsite kultūrinius akiračius, ugdysitės pasauležiūrą, kaupsite asmenines patirtis ir išmintį.

Bronzinės berniuko
statulos fragmentas, I a.
Metropoliteno muziejus
Niujorke

Graikų kūrybos dvasia raiškiausiai atsiskleidė laisvuose Atėnuose. V amžiuje prieš Kristų įtvirtinę demokratiją, atėniečiai susikūrė sąlygas literatūrai, dailei, architektūrai, filosofijai suklestėti. Būtent Atėnuose pirmą kartą taip akivaizdžiai susijungė laisvė ir kūryba. Laisvi Atėnų piliečiai viešose kalbose ir meno kūriniuose kėlė ir svarstė esminius žmogaus gyvenimo klausimus. Būsimoms kartoms jie tapo savarankiškų apsisprendimų, atsakingų įsipareigojimų, garbingų poelgių – laisvo žmogaus laikysenų – liudytojais.

SOFOKLIS IR „ANTIGONĖ“

*Daug nuostabių daiktų pasauly,
Bet nuostabiausias jų – žmogus.*

Idėjos galingesnės už žmogaus kūno jėgas.

Vienas žodis atsveria gyvenimą ir jo kančias. Tas žodis – meilė.

Koks baisus gali būti protas, jeigu jis netarnauja žmogui.

Daryti gerus darbus – šlovingiausia žmogaus užduotis.

Sofoklis

Iš visų antikinio ir modernaus pasaulio puikiųjų kūrinių „Antigonė“ man atrodo nuostabiausias, didžiausią pasitenkinimą teikiantis meno kūrinys.

Georgas Vilhelmas Frydrichas Hegelis

Antigonės ženklas lydi kiekvieną, kuriam tenka atsispirti minios spaudimui ir drąsiai apsispręsti. Pasaulyje, kuriame vis agresyviau ima dominuoti akla galia, reikalaujanti tokio pat aklo paklusnumo, kiekvienas iš mūsų, kurie tik mėginame vaduotis iš konformizmo gniaužtų, neišvengiamai esame galima Antigonė.

Naglis Kardelis

Atėnų Akropolio
fragmentas mūsų
dienomis

Graikai padovanojo mums klasikinę dramą ir teatrą. Senųjų graikų teatras (gr. *theasthai* žiūrėti, t. y. regykla) kilo iš vyno, vynuogininkystės dievo Dioniso garbinimo apeigų. Teatro vaidinimai vykdavo per šiam dievui skirtas šventes – Dionisijas. Jų metu, šokdami aplink Dioniso aukurą, giesmes – ditirąmbus – giedodavo 50 vyrų. Jie, apsisiautę ožių kailiais, vaidavo satyrus. Todėl iš šių apeigų atsiradusi tragedija (*trāgos* – ožys ir *ōdē* – daina) ir reiškia „ožių dainą“. Antikos drama tiesiog išplėtojo religinėse apeigose vykusį choro ir jo vadovo dialogą.

Drama ir teatras suklestėjo laisvame Atėnų polyje V a. pr. Kr. Didieji Antikos tragedijų kūrėjai – Aischilas, Sofoklis, Euripidas, komedijų rašytojas Aristofanas – buvo ir valstybės veikėjai. Aischilas dalyvavo kare su persais, Sofoklis atėniečių buvo išrinktas strategu – karo vadu. Graikų demokratijos laikais itin rūpintasi, kad teatro vaidinimus pamatyti visi piliečiai – iš valstybės išdo buvo skiriama pinigų neturtingiesiems už spektaklius užsimokėti. Į Atėnų teatrą susirinkdavo apie trisdešimt tūkstančių žiūrovų – vyrų ir moterų.

Senovės graikų teatras – statinys po atviru dangumi, įrengtas kalno šlaite. Jį sudarė pusračiui šlaite išdėstytos žiūrovų vietos, kalno apačioje vaidinimui įrengta aikštelė, vadinta *orchestra* (gr. *orchēstra* iš *orcheomai* – šoku, t. y. šokių aikštelė). Orchestroje šoko ir dainavo choras, vaidino aktoriai. Į orchestrą vedė įėjimai – *parodai*, per kuriuos ateidavo choras. Už orchistros stovėjo palapinė, vėliau – nuolatinis pastatas – *skēnē*, kurioje aktoriai persirengdavo. Po kurio laiko prie skėnės pradėta statyti pakylą. Choro vaidmeniui dramose mažėjant, vaidinimas persikėlė iš orchistros ant pakylas – taip atsirado mūsų laikus pasiekusi scena. Teatre naudoti įvairūs mechanizmai. Jais aktoriai, vaidinę dievus, būdavo nuleidžiami iš dangaus. Ridenama akmenų pilna statinė turėdavo sukelti Dzeuso perkūnijos garsą.

Graikų teatre visus vaidmenis atlikdavo tik vyrai. Kadangi jie vaidindavo su kaukėmis, spektaklyje labai svarbus buvo ne tik aktoriaus balsas, bet ir visa jo kūno kalba. Dalis dramos teksto buvo deklamuojama, dalis – dainuojama. Tragedijos chorą sudarė 15 choristų. Choro vadovas Korifėjas.

Buvusi Atėnų didybė
šiandien. Dioniso teatras
Akropolio šlaite

Teatras buvo ne pramoga, bet svarbus visuomeninis renginys, kurio metu tragedijos ir komedijos, jų autoriai dalyvaudavo varžybose.

Tragedijos kilmė iš *ditirambo* – religinės giesmės – nulėmė jos struktūrą. Choro giesmės skirsto tragediją į dalis: įvadinė dalis iki choro atėjimo vadinama *prologu*, giesmė, kurią choras gieda įžengdamas į orkestrą, vadinama *parodu* („praėjimu“). Tolesnės tragedijos dalys vadinamos *epeisodijais* („prieinančiais, prisišliejančiais“): dialogai laikyti prie choro giesmų prisišliejusiomis dalimis. *Stasimais* („stovimosiomis giesmėmis“) vadinosi choro giesmės, giedotos tarp dviejų epeisodijų. Ypač svarbi tragedijos dalis buvo *komas* (*kommos* – skausmo ir skundo giesmė), didžiausios įtampos pokalbis tarp veikėjų ir choro vadovo. Baigiamoji tragedijos dalis vadinama *eksodu* – išėjimu.

Pirmosiose tragedijose svarbiausias buvo choras – kartu su juo orkestroje tuo pačiu metu veikė tik vienas veikėjas. Aischilas įvedė į tragediją antrąjį veikėją, o Sofoklis – trečiąjį. Dialogas dabar galėjo vykti ne tik tarp choro ir veikėjo, bet ir tarp pačių veikėjų.

Tragedijos paprastai rašytos mitų siužetais ir motyvais. Mitų veikėjai reiškė ne konkrečias, bet visuotines, bendras asmenybes. Mus pasiekė tik viena istorinė drama – Aischilo „Persai“, vaizdavusi to meto graikų ir persų karą.

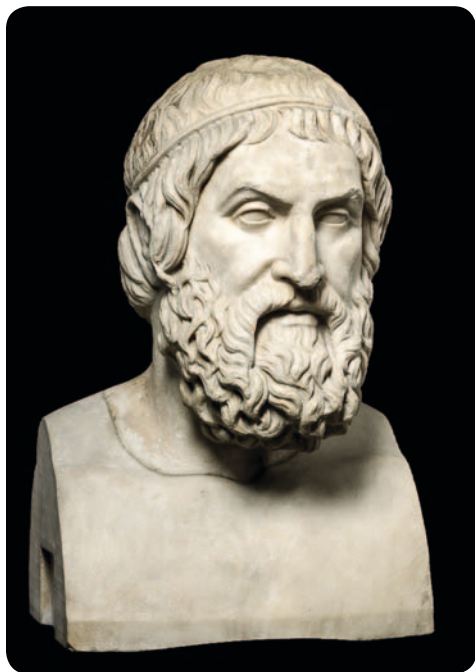
Antikos tragedija padėjo pamatus visai Vakarų dramai. Jos principais remiamasi iki šiol.

Sofoklis (496–405 m. pr. Kr.) – žymiausias Atėnų tragedijos kūrėjas, klasikas, gyvenęs Periklio laikais – antikinės demokratijos ir didelių kūrybinių siekių amžiuje. Būdamas turtingų tėvų sūnus (tėvas turėjo ginklų dirbtuves), gavo gerą išsilavinimą. Penkiolikos metų jis jau vadovavo vaikų chorui, kuris šlovino garsiąją Salamino jūrų mūšio pergalę, kurią graikų laivynas pasiekė prieš persus.

Jaunas pradėjo rašyti tragedijas. Pirmąją pergalę prieš Atėnų tragedijos klasiką, savo mokytoją Aischilą Sofoklis laimėjo būdamas 28-erių. Sėkmė teatre lydėjo jį visą laiką: Sofoklio tragedijos net 24 kartus pelnė pirmąją vietą varžybose.

Poeto šlovė darė Sofoklį įtakingą visuomenėje. Pasakojama, kad tragedija „Antigonė“ taip patikusi atėniečiams, kad būtent dėl jos Sofoklis buvo išrinktas strategu – karo vadu – ir kartu su Perikliu vadovavo Atėnų žygiui prieš Spértą. Sofokliui atėniečiai taip pat buvo patikėję valstybės išdą, jį net išrinkto gydymo ir gydytojų dievo Asklepijo žyniu.

Poetas sulaukė itin garbingo amžiaus. Jo tragedijose vaidino sūnūs ir vaikaičiai. Pats Sofoklis amžininkų laikytas kaliokogatijos – grožio ir gėrio – įsikūnijimu. Po mirties žmonių mylimo ir gerbiamo poeto statula buvo pastatyta Dioniso teatre Atėnuose.

Sofoklis. Romėniška IV a. pr. Kr.
graikų skulptūros kopija

Sofoklis atėniečiams ir Antikos pasauliui liko ypač svarbus todėl, kad iškėlė siektiną žmogaus idealą. Pasak filosofo Aristotelio, jis vaizdavo žmogų tokį, koks jis turi būti. Sofoklis taip pat atskleidė laisvam poliui esminį konfliktą tarp įstatymo ir dorovės, svarstė, kas yra tikroji išmintis – kas ištis protinga, kas – kvaila. Sofoklio sukurti tragiški charakteriai – Antigonė, Oidipas, Kreontas, Jokastė – papildė pačių ryškiausių pasaulio literatūros herojų galeriją.

Sofoklis sukūrė per 120 tragedijų, iki mūsų laikų išliko tik septynios. Garsiausios iš jų – „Antigonė“ ir „Karalius Oidipas“ – kartu su tragedija „Oidipas Kolone“ suktos pagal Oidipo mitą.

Oidipo mitas

Tėbų karalius Lajas su žmona Jokaste ilgai neturėjo vaikų. Lajas nukeliavo į Dėlfus ir iš orakulo sužinojo, kad susilauks sūnaus, bet šis užmuš savo tėvą ir ves motiną.

Jokastė netrukus pagimdė sūnų. Lajas įsakė naujagimiui perdurti pėdas ir palikti jį kalnuose. Tačiau Lajo tarnas pasigailėjo berniuko ir atidavė jį Korinto piemeniui, kuris kūdikį nunešė bevaikiui Korinto karaliui Polibui.

Polibo įsūnytas, Oidipas Korinte užaugo nežinodamas savo tikrosios kilmės. Kartą vienam korintiečiui jį išvadinus pavainikiu, Oidipas panoro išsiaiškinti, kas tikrieji jo tėvai. Todėl jis nuvyko į Dėlfus pas orakulą, iš kurio sužinojo, kad jis užmušias tėvą ir vesiąs savo motiną. Tai išgirdęs, Oidipas leidosi tolyn nuo Korinto, siekdamas išvengti tokio likimo.

Siauroje trijų kelių sankryžoje jis susidūrė su keleiviais. Kilus konfliktui, Oidipas užmušė senį ir jo palydovus.

Atvykęs į Tėbus Oidipas išgelbėjo miestą nuo pabaisos Sfingės, įminęs jos mįslę. Laimingi tēbiečiai išsirinko Oidipą karaliumi ir už jo išleido žuvusio Tėbų valdovo Lajo žmoną Jokastę. Su Jokaste Oidipas susilaukė keturių vaikų: Polineiko, Eteoklio, Antigonės ir Ismenės.

Prabėgus keliolikai metų, Tėbuose kilo maras. Dėlfų orakulas paskelbė, kad maras pasitrauks tik tuomet, kai iš miesto bus išvartytas Lajo žudikas. Oidipas ėmėsi tirti žūties aplinkybes ir išsiaiškino, kad jis pats nužudė savo tėvą ir vedė motiną. Baisią tiesą sužinojusi Jokastė nusižudė, o Oidipas išsidūrė akis, taip nubausdamas save už ankstenį aklumą, ir, Antigonės lydimas, iškeliavo į tremtį.

Tėbus valdyti liko Oidipo sūnūs Eteoklis ir Polineikas. Broliams susikivirčijus dėl valdžios, išvytas iš miesto Polineikas sugrįžo su svetima kariuomene ir užpuolė Tėbus. Savo miestą tēbiečiai apgynė, tačiau dvikovoje žuvo abu Oidipo sūnūs.

Naujuoju Tėbų karaliumi tapo Jokastės brolis, Antigonės dėdė Kreontas. Jis įsakė garbingai palaidoti Tėbus gynusį Eteoklį, o miestą su priešais puolusio Polineiko lavoną palikti sudraskyti šunims ir paukščiams. Senovės Graikijoje tai buvo didžiausias išniekinimas: kol žmogaus kūnas nepalaidotas, jo vėlė mirusiųjų karalystėje neturinti vietos. Palaidoti mirusį graikams – švenčiausia priedermė.

Rūsčiam Kreonto įstatymui pasipriešina žuvusiojo sesuo Antigonė.

Oidipas ir Sfigė. Graikų vaza, V a. pr. Kr. Vatikano muziejus

VEIKĖJAI

KREONTAS – Tėbų karalius

EURIDIKĖ – jo žmona

HAIMONAS – jų sūnus

ANTIGONĖ – Kreonto giminaitė, Haimono sužadėtinė

ISMENĖ – jos sesuo

TEIRESIJAS – aklas žiniuonis

SARGYBINIS

Kreonto PIRMAS ir ANTRAS ŠAUKLIAI

Tėbiečių senių CHORAS

Kreonto asmens sargybiniai ir tarnai, Euridikės tarnaitės

Sargybinis atveda Antigonę pas Kreontą. Graikų vazos fragmentas, apie 380 m. pr. Kr.

PROLOGAS

Aikštė priešais karaliaus rūmus Tėbų pilyje. Į rūmus trejos durys: vidurinės dvi-vėrės, šoninės vienpusės, visos uždarytos. Greit turi aušti

Iš dešinės ateina Antigonė gedulo rūbais su nedidele urna rankose. Pasibeldžia į dešines duris ir tyliai pasikalba su išėjusia į jos beldimą tarnaitė. Tarnaitė pasišalina. Antigonė eina į vidurį scenos. Netrukus pro tas pačias duris pasirodo Ismenė. Antigonė skuba jos pasitikti.

ANTIGONĖ

Ismene, mylimoji mano seserie!
Ar tu žinai, kad mūs Oidipo negandais,
Kol būsim gyvos, Dzeusas plakti nenustos?
Nei sielvartų jokių, nei skausmo nebėra,
5 Nei gėdos, nešlovės ar nedalios tokios,
Kurių dar mes abi nebūtume regėję.
Ir šiandien visas miestas kalba, kad šaukliams
Valdovas liepė vėl paskelbt įsakymą.
Girdėjai tu ką nors, ar nieko nežinai,
10 Kokių nelaimių broliams atnešė vaidai?

ISMENĖ

Žinios aš, Antigone, neturiu jokios,
Skaudžios nei malonesnės, dar nuo tos dienos,
Kai mes abi netekom brolių abiejų,
Nuo vienas kito rankos kritusių liūdnei.
15 Tik Argo kariauna šią naktį jau atgal
Patraukė, ir daugiau aš nieko nežinau.
Tačiau nuo to nebus geriau man nei blogiau.

ANTIGONĖ

Aš tai žinojau ir todėl tave iš rūmų
Išsikviečiau, nes vienai noriu pasakyti.

ISMENĖ

20 Kas atsitiko? Vėl turbūt liūdna žinia.

ANTIGONĖ

Kreontas mūsų brolius perskiria kapu:
Pagerbęs vieną, antrąjį paniekino.
Palaidojo į žemę Eteoklį jis
Gražiai, kaip reikalauja krašto paprotys,
25 Ir tas jau turi garbę mirusių šaly.
O kūną Polineiko, kritusio liūdnei,
Įsakymą viešai paskelbęs per šauklius,
Užgynė laidot ir bet kam raudoti jo.
Neapverktas teguli ir nelaidotas,
30 Tegu sau kelia vaišes prašmatnias pesliai.
Kreontas malonūs, sako, tai visiems

Paskelbęs, tau ir man, pabrėžiu aš – ir man.
Įsakymą šį savo, jei nežino kas,
Dar liepęs pakartot ir anaip tol neįeisias
35 Nepaisyt niekam jo: kas drįsias nepaklust,
Tas miesto aikštėje sukniubs po akmenim¹.
Žinai štai viską, ir matysim greit, ar tu
Garbinga, ar menka gerų tėvų duktė.

ISMENĖ

O vargšė! Ta bėda ne mano pajėgoms,
40 Nei aš atnarpliot, nei sunarpliot ką galiu.

ANTIGONĖ

Tu ryšies veikt ir kęsti su manim, sakyk?

ISMENĖ

O tu kam ryžties? Ką galvoji tu daryti?

ANTIGONĖ

Padėsi mirusį šiai rankai tu paimiti.

ISMENĖ

Manai tu jį palaidot? Uždrausta visiems.

ANTIGONĖ

45 Palaidosiu aš savo brolių, draug ir tavo,
Jei tu nenori. Niekad neapleisiu jo.

ISMENĖ

Beprote tu! Kai taip Kreonto uždrausta?

ANTIGONĖ

Ne jam uždraust, kas mano priedermė šventa!

ISMENĖ

Tu atsiminki, seserie, kaip mūsų tėvas
50 Pražuvo be garbės, paniekintas visų,
Kai pats, pamatęs savo nuodėmes baisias,
Sava ranka išvėrė sau akis abi.
Ir motina-žmona (draugėj abu vardai)
Taip negarbingai kilpoj pabaigė dienas.
55 Toliau du broliai viena ta pačia diena,
Savižudos tie vargšai, galvas neramias
Nuo vienas kito rankos gavo paguldyti.
O šiandien mes abi, dar gyvos likusios,
Niekingai žūsim, jei šalies įstatymų,
60 Karaliaus valios ir valdžios negerbsime.

Tu pamiršti, kad gimėm mudvi moterim
Ir stot į grumtynes su vyrais negi mums.
Kieno galia didesnė, tas ir valdo mus.
Mums lemta vien klausyt, nors kartais
ir skaudu.

65 Aš požemių dievus maldauju nuolankiai,
Tegu jie man atleidžia, priverstai jėgos.
O tu, kas turi valdžią, aš turiu klausyti.
Daugiau, nei pagali, daryt ne priedermė.

ANTIGONĖ

Šaltai ir išdidžiai atsitraukdama
Nebeprašau ir, nors norėtum tu pati
70 Dabar padėt, man džiaugsmo jokio nebebus.
Daryki sau, kaip išmanai, o aš gi jį
Palaidosiu. Tuomet man gera bus ir mirti.
Gulėsiu aš prie jo, prie mielojo miela,
Už meilės priedermę kalta, bet ne paika:
75 Čia žemėj reikalinga būsiu neilgai,
O ten gulėsiu amžius. Tu gali, jei nori,
Verst niekais pareigą, uždėtąją dievų.

ISMENĖ

Jos niekais neverčiau ir neverčiu, tačiau
Žmonių nepaisyt valios aš per daug silpna.

ANTIGONĖ

80 Gerai. Dangstykis tuo sveika, o aš einu
Supilsiu kapą savo broliui mylimam.

ISMENĖ

O, nelaiminga! Kaip baisu man dėl tavęs.

ANTIGONĖ

Nebūgštau dėl manęs. Pati savęs žiūrėk.

ISMENĖ

Nors niekam šio sumanymo nesisakyk,
85 Laikyki paslaptį. Tylėkime abi.

ANTIGONĖ

O ne! Sakyk! Tylėdama užtrauksi sau
Pagiežos dar daugiau, nei skelbdama visiems.

ISMENĖ

Karšta širdis tau ten, kur stingsta ji kitiems.

ANTIGONĖ

Aš pasišvęsiu tam, ką liepia pareiga.

ISMENĖ

Jei tu valiosi. Sieki nepasiekiamą.

¹ 36. Tas miesto aikštėje sukniubs po akmenim. – Užmušimas akmenimis buvo vienas bausmės vykdymo būdų.

ANTIGONĖ

90 Jei nevaliosiu – krisiu nepalūžusi.

ISMENĖ

Ko neįmanoma, neverta nė pradėti.

ANTIGONĖ

Jei taip kalbėsi, aš pradėsiu neapkęsti,

Ir mirusis teisėtai neapkęs tavęs.

95 Palik mane su mano beprotybe šia,
Iškęsiu baisumus šituos: jie mažesni,
Tikėk, nei mirti negarbinga mirtimi.

Nueina

ISMENĖ

Ir eik sau, jei panūdai taip, tačiau žinok:
Nors tu elgies paikai, saviems lieki sava.

*Liūdna grįžta pro tas pačias šonines
duris. Scena kurį laiką tuščia. Aušta*

PARODAS

*[Choras gieda apie Tėbų gynimą nuo
Polineiko kariuomenės, apie tragišką
Oidipo sūnų dvikovą. Jis džiaugiasi
Tėbų pergale ir praneša, kad sostą užė-
męs Kreontas kviečia didžiūnus, ketin-
damas paskelbti svarbią žinią.]*

<...>

PIRMAS EPEISODIJAS

KREONTAS

*Asmens sargybinių lydimas, ateina iš
lauko pusės ir kreipiasi į chorą*

Išgelbėti mes, žmonės. Miestą it bangom
Užliejo ir išnirti leido vėl dievai.

Kiekvieną atskirai kviečiau aš jus ateiti,

165 Pasiųsdamas šauklius, nes atmenu gerai,
Kad Lajo sostui rodėte jūs pagarbą,
Vėliau Oidipui, kolei miestą valdė jis,
O kai pražuvo pats, tuomet ir jų vaikams
Visa širdim jūs buvot vis ištikimi.‘

170 Dabar, kai leido dviguba lemtis abiem
Tą pačią dieną žūt nuo vienas kito ieties
Ir susitept rankas, praliejus brolio kraują,
Tad sostą su valdžia turiau paimti aš,
Kaip artimiausias žuvusiųjų giminė.

175 Suvokti dvasią, norus ir mintis žmogaus
Juk neįmanoma tol, kol įstatymais
Ir turima valdžia savęs jis neparodė.
Kas, viso krašto valdžią drįsęs pasiimti,
Sumanymų gerų neįgyvendina

180 Ir, baimės pilnas, nė liežuviu neapvers,
Tą valdovu blogu laikiau aš ir laikau.
O kas tėvynės garbę vertina mažiau
Už draugystes, tas niekas mano akyse.
O aš (paliudys Dzeusas visa regintis)

185 Nenutylėsiu, jei matysiu, kad žmonėms
Nelaimė artinas, dangstydamas gėriu,
Nei to, kas mūsų žemei priešas, niekados
Aš nelaikysiu bičiuliu, žinodamas,
Kad ji – mūsų eldija ir, plaukdami su ja,

190 Kol ji klestės, draugų turėsim visuomet.
Tokiais įstatymais tvarkysiu šalį aš.

Ir šiandien įsakiau paskelbti jau žmonėms
Dėl brolių tų, Oidipo tų dviejų sūnų:

Kad Eteoklį, kurs tėvynę gindamas
195 Paguldė galvą žūtbutinėje kovoje,
Palaidotų kapan su apeigom visom,
Kurios atliekamos, palydint didžiūnus.

O dėl jo brolio tikrojo, dėl Polineiko,
Kurs ištremtas sugrįžo ir kėsinosi

200 Gimtinį miestą ir gimtos šalies dievus
Paleisti pelenais, kėsinos atsigerti

Jis brolių kraujo, o kitus paverst vergais –
Dėl jo paskelbė kraštui nuosprendį šaukliai:
Nelaidoti kapan ir jo neapraudot.

205 Nelaidotas teguli nešlovės ženklan,
Tegul puotauja šunys ir pikti pesliai.
Toks mano požiūris, ir niekšai niekados
Nebus pagarboje labiau negu dori.

Kas miestui pasišventęs – mano pagarbos
210 Ir gyvas, ir numiręs lygiai susilauks.

CHORO VADOVAS

Turi, Kreontai, valią šiandien vienas spręst,
Kas mūsų krašto priešas, kas bičiulis jo.
Įstatymą visokį taikyti gali
Ir mirusiems, ir mums, kur esame gyvi.

KREONTAS

215 Žiūrėkit, kad įsakymą įvykdytų.

CHORO VADOVAS

Kam nors jaunesniam tu šią pareigą pavesk.

KREONTAS

Sargybą prie lavono aš jau pastačiau.

CHORO VADOVAS

Tai ką daugiau dar teiksies mums tu įsakyti?

KREONTAS

Nenuolaidžiauti tiems, kas vykdyt nenorės.

CHORO VADOVAS

220 Nėra bepročio tokio, kurs norėtų mirt.

KREONTAS

Nors atpildas ir toks, tačiau viltis laimėti
Sugundo žmones ir įtraukia pražūtin.

Prisiartina sargybinis

SARGYBINIS

Valdove, negaliu sakyti, kad bėgau čion
Uždusdamas, kiek leido kojų greitis man.

225 Ne sykį aš sustojęs pagalvodavau,
Ar nepasukt atgal man iš pusiaukelės.
Širdis kartojo nuolat man, sakydama:
„Ko skubiniesi, vargše, atsiimt bausmės?
Beproti, ko gaišuoji! Jei iš kito ko

230 Kreontas sužinos, ar tuosyk neskaudės?“
Su šitokiom mintim skubėjau palengva,
O taip ir trumpas kelias virsta begaliu.
Prisiverčiau galop ateiti pas tave
Ir pasakyti viską, nors nėra nė ką.
235 Tad atėjau dabar čia kupinas vilties
Daugiau nenukentėsiąs, nei užsipelniau.

KREONTAS

Kas pasidarė? Ko tu nusiminęs toks?

SARGYBINIS

Pirmiausia pasakysiu dėl savęs: ne aš

Tai padariau ir, kas padarė, nežinau,

240 Ir neteisinga bėdą versti ant manęs.

KREONTAS

Gudrauti moki ir sukiesi vis ratu,
Vis vietoj, bet naujieną pasakyt reikės.

SARGYBINIS

Naujienos tos baisumas verčia neskubėti.

KREONTAS

Sakyki viską tuoj ir dinki iš akių.

SARGYBINIS

245 Tuoju ir pasakysiu: mirusį kažkas
Palaidojo ir dingo, kūną apibėręs
Sausa smiltim, kaip reikalauja paprotys.

KREONTAS

Ką pasakei? Kas drįso padaryti tai?

SARGYBINIS

Aš nežinau. Nei kirvio kirčio nematyti.

250 Nei rėžio jokio kauptukui: aplink plika
Sudžiūvus žemė kaip uola, nė ratų joj
Pravėžų nēr jokių – padarė be žymės.
Ir kai dieninis sargas mums parodė tai,
Visus pagavo klaikas mus ir nuostaba:
255 Neberegėt, nors žemėn jis neužkastas,
Tik dulkėm užbertas nuo prakeiksmo baisaus.
Žvėries plėšrūno niekur nei šunų nėra
Nė jokio pėdsako nei kojų, nei dantų.
Pradėjome tada mes bartis tarp savęs,
260 Nes sargas sargą kaltino, ir jeigu būtų
Muštynės kilę, skirt nebūtų buvę kam.
Kiekvienas kaltininkas buvome dabar,
Bet nenutvertas, tad ir gynėsi visi.
Mes būtum ėmę rankom karštą geležį,
265 Per ugnį ėję ir visais dievais prisiekę,
Jog nei padarėm, nei pagelbėjom kam nors
Šį darbą sugalvot ir jį įvykdyti.
Po ginčų pagaliau, beprasmių ir ilgų,
Prakalbo vienas, ir visiems, to pritrenktiems,
270 Žemai nusviro galvos: negalėjome
Nei prieštarauti, nei atsakymą surasti,
Kaip padaryt geriau. O jis pasakė mums,
Kad reikia tau pranešt ir slėpti nevalia.

Nusvėrė žodis jo, ir man, nelaimingajam,
275 Štai burtas lėmė didžią priedermę atlikt.
Ne savo noru atėjau ir nešauktas,
Nemielas niekam su blogom žiniom vajys.

CHORO VADOVAS

Seniai, valdove, lenda man galvon mintis:
Gal dievas pasiuntė šio darbo padaryti.

KREONTAS

280 Nutilki, kol rūstybė nepašoko man,
Kad nepaliktum kvailas senio metuose.
Kalbi, ko kęst negalima, ir tvirtini,
Jog dievas ėmęs rūpintis numirėliu.
Ar kaip geradarys, iš pagarbos didžios,
285 Palaidotas bus tas, kurs deginti šventovių,
Kolonom apsuptų, atėjo, grobt aukų,
Nusiaubti žemės šios, sugriaut įstatymų?
Ar gal dievus laikai piktadarių globėjais?
Negali būt! Nors Tėbų žmonės jau seniai
290 Vos gali bepakęst ir murma prieš mane,
Slaptai kraipydami galvom: nenori mat
Sprandų į jungą duot ir man dorai paklusti.
Tad šitokių ką nors, aš puikiai suprantu,
Papirko pinigais, kad jį palaidotų.
295 Žmonėms blogybių niekas nepridarė tiek
Kiek pinigas: už jį ir miestai išgriauti,
Ir daug žmonių išguita iš gimtų namų.
Ištvirkdo dorą sielą ir pamoko jis
Pasaulyje pasukt begėdiškais keliais,
300 Parodo nedorybių pavyzdį žmonėms,
Kaip sąžinę apgaut bet kokiame darbe.
Bet kas už pinigą padarė darbą šį,
Tam laikas bus pelnytai susilaukt bausmės.
Todėl kaip Dzeusui šventą pagarbą jaučiu,
305 Suprask mane gerai, prisiekdamas sakau:
Jei to, kurs nusikalto laidodamas jį,
Nepastatysit radę jūs man prieš akis,
Per maža bus į Hadą tiesiai jus pasiųsti:
Gyvi karodami atskleisk kaltę šią

310 Ir sužinosit jūs, kur pelno sau ieškoti,
Kai gausit, kas priklauso. Aš pamokysiu,
Kad ne kiekvienas pelnas gali būt smagus
Ir kad kreivu keliu pelnyti pinigai
Dažniau pražudo žmogų, nei pagelbsti jam.

SARGYBINIS

315 Ar leisi pasakyti, ar pasisukt ir eiti?

KREONTAS

Dar nematai, kokie įžūlus tavo žodžiai?

SARGYBINIS

Ausis labiau ar širdį tau užgauna jie?

KREONTAS

Dar klausinės, kur slypi mano apmaudas?

SARGYBINIS

Kaltasis širdį sužeidė, o aš ausis.

KREONTAS

320 Matau, kad apsigimęs tu esi plepys.

SARGYBINIS

Tačiau nesu aš tas, kurs jį palaidojo.

KREONTAS

Kurs savo sielą pardavė už pinigą.

SARGYBINIS

Aiman!

Baisu, kad taip manai ir kad manai netiesą.

KREONTAS

Tuos manymus paliki sau. O man, žinok,

325 Jei kaltininko neatvesit – pamatysit,
Kad negarbingas pelnas neša vien vargus.

Nueina

SARGYBINIS

Geriau, kad atsirastų. Bet ar pasiseks,
Ar nepavyks jo rast, likimas tai nulems.
O tu nė kojos mano čia neberegėsi.
330 Nebeturėjęs šiandien nė jokios vilties,
Aš gyvas ir turiu dėkoti vien dievams.

Nueina

PIRMAS STASIMAS

CHORAS

I s t r o f a

Daug nuostabių daiktų pasauly,
Bet nuostabiausias jų – žmogus.
Jūron pilkojon leidžias jis,
335 Kaukiančių vėtrų nepaisydamas,
Kai bangos šniokščia ir šoka
Lig padangių aukštų.
Ir deivių jis vyriausią, Žemę,
Nuovargio niekad nejaučiančią, vargina,
340 Metai iš metų grąžydamas žambri,
Arklio sau pasijungęs veislę.
I I a n t i s t r o f a
Ir lengvasparnių paukščių pulką
Prisivilioja sau klastom
345 Ir žvėrių veisles visokias,
Ir gyvūnus gelmių juodų
Tinklais, kietai numegztaisiais,
Gaudio gudrus žmogus.
Sutramdo jis laukinių žvėrį,
350 Papūstakartį, kalnais kopinėjantį,
Sprandą po jungu palenkia jis arkliui
Ir kalnų nejaukintam jaučiui.

I I s t r o f a

Balsu ir kaip vėjas lakiom
Mintim jis išmoko skrajot
355 Ir būti bendrijos nariu, jis moka
Gintis nuo šalto speigo
Ir čaižių lietaus strėlių.
Laimės vaikas,
Nelaimei jis kelią iš anksto
360 Pastoja. Tik vieno Hado
Išvengti jis bejėgis,
Nors vaistų prieš sunkias ligas
Prigalvojo.
I I a n t i s t r o f a
365 Gudrumas nepaprastas jį
Pamoko visokių menų
Ir lenkia į pikta arba į gera.
Krašto papročius gerbi,
Priesaikos dievams laikais –
370 Kraštui laimė.
Nelaime gi neša kiekvienas,
Pasukęs iš doro kelio.
Vietos jam prie židinio
Tegu nebus ir tam, kas jį
375 Drįs užtarti.

Sebastijanas Norblinas
(Sébastien Norblin, 1796–
1884). „Antigonė laidoja
brolių Polineiką“, 1825 m.
Parýžiaus Nacionalinė
dailės mokykla

Klausimai ir užduotys

1. Sofoklis savo kūrinį pradeda prologu – dviejų seserų, Tėbų karaliaus Oidipo dukterų, dialogu. Prologas atveria tragedijos esmę. Dirbdami grupėse, atidžiai panagrinėkite Antigonės ir Ismenės dialogą: kokią dar vieną kančią turi išgyventi brolių netekusios seserys? Kaip kiekviena jų sutinka naują karaliaus Kreonto įstatymą? Kam ryžtasi Antigonė? Kuo ji savo ryžtą grindžia? Kaip tokį ryžtą vertina Ismenė? Kokiais argumentais ji stengiasi perkalbėti seserį? Kodėl Ismenei nepavyksta įtikinti Antigonės?
2. Diskutuodami klasėje, išsamiau aptarkite šiuos klausimus. Ką reiškia Antigonės žodžiai: „Ne jam (Kreontui) uždraust, kas mano priedermė šventa!“ Kaip Antigonė supranta dukters garbę, meilės priedermę, garbingą mirtį? Kodėl pats Antigonės sprendimas palaidoti brolių Polineiką yra tragiškas?
3. Paaiškinkite, kuo skiriasi Ismenės ir Antigonės požiūriai į tai, kas dera moteriai. Pakomentuokite Ismenės žodžius: „Tu pamiršti, kad gimėm mudvi moterim / Ir stot į grumtynes su vyrais negi mums.“
4. Ką apie seserų santykius ir pačią Ismenę pasako jos žodžiai Antigonei: „Nors tu elgies paikai, saviems lieki sava.“
5. Kokius valdymo principus išsako naujasis Tėbų valdovas Kreontas, kreipdamasis į Chorą – Tėbų miesto senius, vyresniusius? Kuo jis grindžia savo įstatymą dėl žuvusių Oidipo sūnų Eteoklio ir Polineiko? Paaiškinkite Kreonto žodžius: „O kas tėvynės garbę vertina mažiau / Už draugystes, tas niekas mano akyse.“ Kuo iš esmės skiriasi Kreonto ir Antigonės nuostatos, jų požiūriai į draugystę ir meilę? Padiskutuokite grupėse, kurio nuostatoms labiau pritartumėte Jūs. Kodėl?
6. Kaip Kreontas sutinka Sargybinio atneštą žinią, kad naujasis jo įstatymas yra sulaužytas – Polineiko kūnas palaidotas? Kokius Kreonto bruožus atskleidžia jo reakcija į šią žinią, jo santykis su Choro vadovu?
7. Choro vaidmuo graikų tragedijoje ypač svarbus: Choras arba Choro vadovas – Korifėjas – paprastai išsako Atėnų piliečių, laisvos tautos, požiūrį. Aptarkite pirmame epeisodijoje – veikėjų pokalbyje – išryškėjusią Choro poziciją: kokia ji ir kaip ji kinta? Kuo Choro vadovas supykdo Kreontą?
8. Išsamiau panagrinėkite pirmąją stasimą – Choro giesmę: kaip, kokiais žodžiais, vaizdais Choras išaukština žmogų ir žmoniją? Koks piliečio elgesys, Choro nuomone, teikia kraštui laimę, o koks – nelaimę?

ANTRAS EPEISODIJAS

*Veikėjai tie patys. Nuo lauko pusės
Sargybinis atveda Antigoną.*

CHORO VADOVAS

Gal stebuklas čia koks, aš nebeišmanau,
Bet, regėdamas tai, kaip galiu nesakyt,
Kad mergaitė šita Antigonė tikrai?
O! Oidipo, žmogaus nelaimingo, duktė
380 Nelaiminga! Iš kur tau drąsa negudri
Taip daryti? Sargai bus suėmę tave
Ir atvaro dabar
Nepaklususią valiai valdovo.

SARGYBINIS

Tas darbas padarytas šios nedorėlės.
385 Mes ją pagavom laidojant. O kur Kreontas?

CHORO VADOVAS

Iš rūmų jis išeina štai pačiu laiku.

Ateina Kreontas

KREONTAS

O kas yra? Kam laimė neša čia mane?

SARGYBINIS

Valdove! Žmogui niekad nedera prisiekti:
Ateis mintis kitokia – ir melagis tu.
390 Ir aš buvau prisiekęs nebegrijžti čion,
Nes tavo grasymai išgąsdino mane.
Bet netikėtam džiaugsmui juk ribų nėra
Ir jis pralenkia bet kokius malonumus.
Tad ateinu, nors dievagojausi pirma,
395 Ir atvedu mergaitę, kur nutvėriau aš
Bėtai sant kapą. Burto nereikėjo mesti:
Ne kito ji kieno, o mano radinys.
Dabar, valdove, kaip tu nori, imki ją,
Iškvoski ir nuteisk, o aš išteisintas
400 Ir laisvas jau esu nuo grėsusios bėdos.

KREONTAS

Bet kaipgi ją tu atvedei? Kame radai?

SARGYBINIS

Ji žmogų laiduoja. Nūn viską jau žinai.

KREONTAS

Ar tiesą tu sakai ir supranti, ką sakąs?

SARGYBINIS

Radau ją laidojant numirėlį, kurį
405 Buvai uždraudęs. Aš suprantamai kalbu.

KREONTAS

Kaip pastebėjai ir kaip vietoj sučiupai?

SARGYBINIS

Įvyko viskas taip. Aš parėjau atgal,
Prislėgtas tavo žodžių ir grasinimų,
Nupurtėm dulkes, dengiančias numirėlį,
410 Ir kūnas tręštantis paliko nuogas vėl.
Tuomet susėdom ant kalvos visi mes taip,
Kad vėjas pūsdamas jo kvapo neatneštų,
Ir vienas kitą budinom ir barėme
Piktai, jei koks nenauda rengėsi užsnūst.
415 Taip slinko laikas, kol į vidurį dangaus
Žėrėdamas pakilo saulės skritulys
Ir ėmė kepint. Viesulas tuomet ūmai
Užėjo ir sumaišė dangų su žeme
Po visą lygumą, lapus nuo medžių plėšė
420 Ir nešė kaukdamas, ir buvo jų pilna
Padangė. Užsimerkę baisą kentėme
Kaip dievo bausmę. Kai aprimo vėtra kiek,
Mergaitė, matom, rauda taip graudžiu balsu,
It paukštė nuskriausta, kai randa grįžusi
425 Išplėštą savo lizdą ir vaikų vien pūkelius.
Taip verkė ir mergaitė, nuogą radusi
Numirėlį, ir siuntė prakeiksmą visiems,
Kas buvo ji taip baisiai vėl apnuoginę.
Užpylė riešukučias ji dulkių vėl sausų
430 Ir, triskart liedama iš sklidino ąsočio,
Dailaus, varinio, pagerbė numirusį.
Pamatę viską, šokome ir ją tuojau
Pastvėrėme, nė gintis nemėginančią.
Kai kaltinom už tai, ką šiandien darė ji
435 Ir ką anksčiau, stovėjo nesigindama.
Man malonu, tiesa, tačiau ir gaila jos.
Pačiam sveikam išeiti iš baisios bėdos
Labai smagu, bet savo artimuosius stumti
Į ją – skaudu. Tačiau gi viską reikia imt
440 Širdin mažiau už savąjį išganyką.

KREONTAS *Antigoną*

Tai tu! Tai tu, nūn galvą taip nuleidusi,

Sakyk: prisipažįsti darius tai ar ne?

ANTIGONĖ

Prisipažįstu. Padariau ir nesakau, jog ne.

KREONTAS *Sargybiniui*

Tu laisvas nuo sunkios kaltybės ir gali

445 Keliaut, kur širdį traukia, – į visas šalis.

Antigonei

O tu man pasakyk be smulkmenų, trumpai:

Įsakymą žinojai, jog to nevalia daryti?

ANTIGONĖ

Žinojau. Kaipgi nežinosiu. Skelbė jį.

KREONTAS

Tai kaip drįsai įstatymui tu nusižengti?

ANTIGONĖ

450 Ne Dzeusas tą įstatymą paskelbė man.

Ne Teisingumas, kurs su požemių dievais

Gyvena, duodamas įstatymus žmonėms.

Įsakymo gi tavo nelaikau aš taip

Galingu, jog, mirtingas, menkas būdamas,

455 Pranoktų nerašytą amžiną dievų

Įstatymą, kuris ne šiandien ir ne vakar

Mums duotas ir kurio pradžios nežino niekas.

Todėl tavęs nepaisiau, nebijodama

Žmogaus rūstybės, kad nereiktų prieš dievus

460 Man atsakyti, nes mirti juk reikės, ar ne,

Nors nuosprendžio tu nepaskelbtum. Betgi jei

Prieš laiką gausiu mirtį – laikysiu laime sau.

Vienuos varguos kaip aš gyvenantis žmogus

Ar gali nelaikyti laime sau mirties?

465 Likimo tokio susilaukti man, tikėk,

Nėra skaudu. Bet jeigu savo motinos

Sūnaus negyvo būčiau nepalaidojus –

Skaučiau už mirtį būtų. O dabar nė kiek.

Jei tau atrodau aš kvailai padariusi –

470 Žinok: mane vien kvailas kaltins kvailumu.

CHORO VADOVAS

Kaip tėvas buvo atkaklus, taip ir duktė

Jo atkakli: nemoka blogiui nusilenkti.

KREONTAS

Tačiau žinoki: būdas, atkaklus per daug,

Greičiau palūžta. Juo kietesnis plienas bus,

475 Karštam žaizdre laikytas ir užgrūdintas,

Juo jį lengviau nulauši ir sutrupinsi.

Mažučiais žąslais gali suvaldyti žmogus

Karščiausią žirgą, ir todėl nepridera

Per daug sau leisti tam, kas kito valdžioje.

480 O ji nepaisyt nieko ryžosi tuomet,

Kai laužė žinomą visiems įstatymą.

Dabar, po pikto darbo, vėl ji įžūli,

Didžiuojasi žygiu ir juokias į akis.

Ne vyras būsiu aš ir didvyrė bus ji,

485 Jei panieka ši valdžiai liks nenubausta.

Nors būtų artimesnė man už seserį

Ir už visus, kas Dzeusą gerbia mūs namuos –

Nei ji, nei jos sesuo išvengti negalės

Rūsčios dalios. Ir ta vienodai bus kalta,

490 Kad brolio kapo supylimui pritarė.

Ir ją pašaukit, rūmuos neseniai mačiau

Iš proto einančią dėl sielvarto sunkaus.

Dvasia mat linkus greit kaltybę išsiduoti,

Kai būsi pikta ką sumanęs paslapčiom.

495 Nepakenčiu, kai, nusikalstant užkluptas,

Dar žodžiais savo kaltę gražina žmogus.

ANTIGONĖ

Tu nori man dar ko daugiau, ne vien mirties?

KREONTAS

Nenoriu. Gavęs ją, aš viską būsiu gavęs.

ANTIGONĖ

Tai ko dar lauki? Tavo žodžiai nežada

500 Man gera nieko ir daugiau nebežadės.

O tau gi nepatinka mano poelgiai.

Bet argi būčiau nusipelnęs kada nors

Didesnę šlovę kaip dabar, palaidojus

Į kapą brolių? Ir pagirtų jie visi

505 Už tai mane, tik baimė kausto liežuvius.

Vieniems valdovams laimė šypso visados:

Ką nori, gali ir daryti, ir kalbėt.

KREONTAS

Viena tu iš kadmiečių¹ visa tai regi.

ANTIGONĖ

Ir jie regėtų, tik burna jiems užčiaupta.

KREONTAS

510 Ne gėda tau galvoti kitaip negu visi?

¹ Kadmiečiai – Tėbų miestą įkūrė Kadmas, todėl jo gyventojai retsykliais vadinami kadmiečiais.

ANTIGONĖ

Jokios nėr gėdos kraujo gimines mylėti.

KREONTAS

O kritusis nuo jo ne kraujo brolis tau?

ANTIGONĖ

Tikriausiai brolis: močios tos pačios ir tėvo.

KREONTAS

Kodėl gi jam nerodai pagarbos jokios?

ANTIGONĖ

515 Šių tavo žodžių nepatvirtins mirusis.

KREONTAS

Tu jį gerbi vienodai su nedorėliu.

ANTIGONĖ

Ne vergas žuvo koks, o tikras brolis man.

KREONTAS

Šią žemę plėšdamas, o tas ją gindamas.

ANTIGONĖ

Bet Hado nuostatai vienodi jiems abiem.

KREONTAS

520 Tu dorojo nelygink su nedorėliu.

ANTIGONĖ

O kas gi žino, kaip t e n a i pažiūrima?

KREONTAS

Ir po mirties man priešas bičiuliui netaps.

ANTIGONĖ

Gimiau ne kad nekęsti, o mylėt padėčiau.

KREONTAS

Nuėjusi į ten, jei nori, juos mylėk.

525 O aš kol gyvas, moteriškė netvarkys.

Ateina Ismenė

CHORAS

Ir Ismenė antai atidarė duris,

Gailias ašaras dėl seseries liedama.

Akyse jai migla, o raudoną skruostų

Jau nuplovė seniai

530 Pro blakstienas prapliupusios srovės.

KREONTAS

Išliaužusi tu kaip gyvatė į namus,

Slapsteis ir gėrei kraują, o aš nemačiau,

Kad auga man dvi bėdos ir dvi priešės sostui.

Sakyk dabar: ir tu padėjai seseriai

535 Supilti kapą, ar sakysi – nežinau?

ISMENĖ

Padėjau pilti aš, jei sako taip sesuo,

Ir atpildą už kaltę kėsiu draug su ja.

ANTIGONĖ

O ne! To žingsnio žengt Teisybė tau neleis.

Tu nenorėjai, tad nepriėmiai tavęs.

ISMENĖ

540 Tačiau tu nelaiminga, tad ne gėda man
Nelaimių jūron plaukti su tavim drauge.

ANTIGONĖ

Kieno tai darbas, žino požemių dievai.

Bet nemela man draugė, žodžiais mylinti.

ISMENĖ

Tik tu, o sese, nepaniekinki manęs,

545 Leisk mirti su tavim ir mirusį pagerbti.

ANTIGONĖ

Nemirsi su manim. Kur rankos nepridėjai,

To nesisavink. Bus gana, kad mirsiu aš.

ISMENĖ

Ar mielos dienos bus, kai liksiu be tavęs?

ANTIGONĖ

Kreontą klausk. Jis vienas tavo rūpestis.

ISMENĖ

550 Kam užgaulioji tu mane be reikalo?

ANTIGONĖ

Juoku tuo aš juokiuos iš širdgėlos didžios.

ISMENĖ

Kuo aš galėčiau tau dabar pagelbėti?

ANTIGONĖ

Save tu gelbėk. Nepavydžiu, kad gyva lieki.

ISMENĖ

O vargė! Aš nebūsiu tau dalios sesuo?

ANTIGONĖ

555 Tu apsisprendei juk gyvent, o aš gi mirti.

ISMENĖ

Kalbėjau aiškiais žodžiais, ne užuominom.

ANTIGONĖ

Protinga tu. Kitiems ir aš gi nekvaila.

ISMENĖ

Tačiau kaltė vienoda mūsų abiejų.

ANTIGONĖ

Gyvensi, būk rami. O mano siela jau

560 Seniai numirus, kad padėtų mirusiems.

Marija Spartalė Stilman
(Stillman, Marie Spartali,
1844–1927). „Antigonė“,
po 1886 m.

KREONTAS

Abi pamišę jos, tik jų viena dabar
Neteko proto, o kita, kai užgimė.

ISMENĖ

Tikra tiesa, valdove, protas, kiek turi,
Bėdon patekus žmogui, išgaruoja greit.

KREONTAS

565 Kaip tau, kai blogo darbo stvėreis su blogaisiais.

ISMENĖ

Kaip vargšė aš gyvensiu vieniša be jos?

KREONTAS

Nebesakyk „be jos“: daugiau jos nebėra.

ISMENĖ

Ir tu žudysi sužadėtinę sūnaus?

KREONTAS

Yra taip pat vaisingų dirvų ir kitų.

ISMENĖ

570 O kaip į porą tiko jiedu viens kitam!

KREONTAS

Blogų žmonių sūnums aš savo nelinkiu.

ANTIGONĖ

Haimone mielas! Kaip paniekino tave!

KREONTAS

Ir tu, ir tos vedybos įkyrėjot man.

ISMENĖ

Ir drįsi tu atimti savo sūnui ją?

KREONTAS

575 Taip, jų šitas vedybas Hadas išardys.

CHORO VADOVAS

Tu pasiryžęs ją žudyti, kaip matau.

KREONTAS

Tikrai matai. Nėra ko laukti. Ei, tarnai,
Nuveskit jas į vidų, ir reikės žiūrėti,
Kad moterys šios neištruktų iš akių.

580 Tikri drąsuoliai bėga, kai tik Hadas jiems
Pažvelgia į akis, prisėlinęs artyn.

Antigonę ir Ismenę išveda sargybiniai

ANTRAS STASIMAS

CHORAS

I s t r o f a

Laimingi, kurių gyvata nežino skausmų.

O kam dievo ranka namus sudrebino, tą

585 Aplaidžia lydės su kiekviena karta baisesnė.

Taip lygiai Trakijos vėjai

Jūroje blaško bangas,

Iš tamsių vandenyno gelmių padangėn išvertę,

590 Su juodu smėliu sumaišytas.

Aukštos gi uolos krantų

Nuo dūžių gaudžia ir sunkiai vaitoja.

I I a n t i s t r o f a

Ir ant Labdakidų namų iš seno, regiu,

595 Baisūs negandai vienas po kito griūva ir griūva,

Iš kartos karton nesiliaudamas dievas

juos baudžia, 615

Atgauti kvapo neduoda.

Štai ir dabar, vos šviesa

600 Daigus paskutinius Oidipo namų pabučiavo,

Kraujuotu dalgiu juos pakirto

Požemių dievas rūstus,

Beprasmiš žodis ir proto aptemimas.

I I s t r o f a

Visagalybės tavo, Dzeuse,

605 Žmogaus puikybė nepranoks.

Lenkias jai ir įveikiantis viską miegas,

Ir neilstančios dievų

Dienos. Amžinai jaunas tu valdovas

Aukštojo Olimpo,

610 Tvieskiančio skaisčią šviesą.

Ir praeičiai, ir ateičiai

Galioja įstatymas vienas visiems ir visad:

Žmogaus gyvata negando neišsilenks.

I I a n t i s t r o f a

Vilties galybė apgaulioji!

Vieniems palaimos tu versmė,

Kitiems – lengvasparnių svajonių dužimas.

Žmogų nejučiom supi,

Kol karšta liepsna papades nusvilins.

620 Išmintis dėl to mums

Pamoką duoda gerą:

Kas blogį pradeda laikyti

Gėriu, nusižengti to širdį dievas pats patrauks.

625 Tuomet gi jau greit negandas jį pasitiks.

CHORO VADOVAS

Ir Haimonas antai, mielas tavo sūnus,

Pats jaunasis, turbūt atsiskubina čion,

Nusiminęs begal

Dėl vestuvių ir dėl Antigonės dalios,

430 Dėl greitai nutrūkusios meilės.

Klausimai ir užduotys

1. Antrame epeisodijoje įvyksta Antigonės ir Kreonto akistata: jie savo pozicijas ir pažiūras išsako vienas kitam. Kokiais aforistiniais teiginiais jie tai daro? Išrinkite teksto citatas ir pakomentuokite.
2. Kokiais papildomais argumentais Antigonė ir Kreontas grindžia savo apsisprendimus ir poelgius? Kuo Kreontas jaučiasi pranašesnis už Antigonę, kuo Antigonė – pranašesnė už Kreontą? Kuo skiriasi Antigonės ir Kreonto pasaulėžiūros – gyvenimo, teisingumo sampratos, požiūris į žmogų, mirtį, amžinybę? Ar jų požiūriai gali būti suderinami – ar įmanomas kompromisas?
3. Kokie Antigonės ir Kreonto asmenybių bruožai išryškėja antrame epeisodijoje? Kas šias asmenybes sieja, kas – skiria? Kas joms suteikia tragizmo?
4. Kodėl Ismenė prisiima Antigonės kaltę? Kodėl ji drįsta prieštarauti Kreontui? Kaip Antigonės laikysena keičia Ismenės elgesį?
5. Aptarkite, kaip šiame epeisodijoje plėtojama protingumo ir beprotybės tema. Kuo skiriasi veikėjų požiūriai į žmogaus protą, protingumą, pamišimą?
6. Ką apie žmogaus gyvenimą ir likimą, dievų ir žmonių valią, gerį ir blogį išsako Choras antru stasimu? Kodėl jis primena tragišką visos Oidipo šeimos likimą? Pasvarstykite, kuriam veikėjui galėtų būti skirtas Choro perspėjimas dėl žmogaus puikybės.

TREČIAS EPEISODIJAS

Prie Kreonto prisiartina Haimonas

KREONTAS

Tuoj sužinosime geriau už žiniuonis.
Sūnau, turbūt girdėjai mūsų ištarmę
Dėl sužadėtinės ir atskubi vainoti?
Ar gal aš mielas tau, bet ką darydamas?

HAIMONAS

635 Aš – tavo, tėve. Tu pamokymais gerais
Man rodai kelią, ir visad aš eisiu juo.
Jokių vestuvių nestatysiu aš aukščiau
Užu tave, kurs gėrio kelrodis esi.

KREONTAS

Teisingai sprendi savo širdyje, sūnau:
640 Aukščiau už viską tėvo turi būt valia.
Dėl to karštai geidauja žmonės visados
Savoj šeimoj turėti paklusnius vaikus,
Kurie gebėtų priešui atmokėt piktu
Ir gerbtų bičiulius, kaip tėvas gerbia juos.
645 O ką sakysi dėl žmogaus, kurio vaikai
Nenaudos auga? Ar ne tai, kad auga jam
Vieni vargai, o priešams proga pasijuokti?
O tu, sūnau, dėl malonumo nepamesk
Galvos, dėl moters nesuklupki ir žinok,
650 Jog vietoj meilės dvelkia amžinu šalčiu,
Kai namuose bloga žmona. Ar gali būti
Labiau už blogą draugę peršinti opa?
Tu kaip nuo priešo nusigręžk nuo tos mergaitės,
Tegu Hade ji už ko kito ištekęs.
655 Juk ją sugavo, ir įrodymai tikri:
Iš viso krašto nepakluso ji viena.
Todėl neliksiu prieš visus aš melagiu,
Turės ji mirt. Lai Dzeuso, savo protėvio,
Pagalbos šaukias. Jei savus auginsiu aš
660 Nepaklusnius, juoba tokie augs svetimi.
Kas savo namuose yra be priekaišto,
Ir miesto reikaluos tas sąžiningas bus.
Ir drąsiai pasakyt galiu, kad toks žmogus
Mokės gražiai valdyt ir pats valdžios klausys.
665 Toks audroje visad kaip ažuolas stovės,

Bičiulis geras tau ir patikimas bus.
O kas įstatymus ims mindžiot išdidžiai
Ir valdžią turintiems pradės nurodinėti,
Negaus toks pagyrimo niekad iš manęs.

670 Ką miestas pastatys, to reikia ir klausyti
Lig smulkmenų, ar bus teisingas jis, ar ne.
Nėra didesnio blogio už anarchiją,
Miestus sužlugdo ji, į prapultį namus
Įtraukia ir pasukusias atgal eiles
675 Kovos metu pražudo. O kas laikosi
Tvirtai – pulkais gyvybes gelbsti tiems drausmė.
Mes turim ginti tvarką ir įstatymus
Ir niekad nesilenkti moters užgaidoms.
Geriau nuo vyro rankos žūti, jei reikės,
680 Nei moteriškės vergo vardą užsitraukti.

CHORO VADOVAS

Jei dėl senatvės savo mes neklystame,
Atrodo, tavo lūpom kalba išmintis.

HAIMONAS

Dievai žmonėms suteikia, tėve, išmintį,
Tarp žemės gėrių tai didžiausia dovana.
685 Kad neteisybė visa tai, ką tu kalbi,
Nei aš galėčiau, nei mokėčiau pasakyti.
Bet ir kitaip galvojant gali būt tiesos.
Man buvo proga už tave anksčiau regėti,
Kaip nusiteikęs kas, ką giria ir ką peikia.
690 Eiliniam žmogui tavo žvilgsnio juk baisu,
Jis nesakys, kas tau girdėti nesmagu.
O aš gi iš šalies galiu pasiklausyti,
Kaip tos mergaitės visas miestas gailisi,
Kad ji, tauriausia žemės moterų visų,
695 Už šaunų žygį turi negarbingai mirti.
Mat ji neleido broliui, kritusiam kovoj,
Nelaidotam palikt, kad šunys alkani
Draskytų kūną jo arba plėšrūnai paukščiai.
Ar ji nenusipelnė žėrinčios šlovės?
700 Tai tokios kalbos sklinda tarp žmonių slapta.
O man už tavo laimę ir gerovę, tėve,
Nėra brangesnių turtų niekur ir nebus.
Ar gali būt pasauly sūnui kas gražiau
Už tėvo šlovę, kaip ir tėvui už sūnaus?

705 Tačiau tu nelaikyk vien savo poelgių
Tiesos matu, pareiškęs, kad jos nėra kitur.
Kas tariasi išminčius vienas esantis
Ir iškalbesnis, ir gabesnis už visus,
Kai tokį pakedensi – tuščias pasirodys.
710 O kas išminčius tikras, tam ne gėda bus
Ir kito paklaustyt, ir nesispiet per daug.
Regėjai juk medžius per potvynį prie upės:
Palinkę lieka sveikos jaunos atžalos,
O atkaklius stuobrius išrauna su šaknim.
715 Kas jūroje įtempia per kietai bures
Ir neatleidžia jų nė kiek, tas plaukia tuoj
Dugnu į viršų apsivertusiu laivu.
Todėl suminkštink širdį tu ir nusileisk.
Tiesa, aš jaunas, bet jei mano nuomonė
720 Tau reiškia ką, gali laikyti vyresniu.
Žmogus iš prigimimo pilnas išminties.
O trūkstant jos (ir šitaip būna juk dažnai),
Ir kito patarimų paklaustyt gražu.

CHORO VADOVAS

Valdove, paklausk, teisybę sako jis.
725 Ir tu, ir jis – abudu kalbate gražiai.
KREONTAS
Aš – senas jau žmogus ir mokytis dabar
Turėčiau iš jaunuolio šito išminties?

HAIMONAS

Ne išminties, o teisingumo. Jaunas aš,
Tačiau ne metų, o dalyko reik žiūrėti.

KREONTAS

730 Dalykas gi – pagerbti tvarką ardančius?

HAIMONAS

Nesiūlau aš blogiesiems rodyt pagarbą.

KREONTAS

O ji neapimta blogumo šio ligos?

HAIMONAS

Kas Tėbuos ją pažįsta, niekas to nesako.

KREONTAS

Nurodinės man žmonės, ką turiu daryti?

HAIMONAS

735 Žiūrėki, tu kaip mažas pradedi kalbėt.

KREONTAS

Ar kitas kas, ar aš valdovas šioj šaly?

HAIMONAS

Kur vienas šalį valdo – ne valstybė ten.

KREONTAS

Ar ne valdovams turi priklausyt šalis?

HAIMONAS

Vien tyrlaukiuos galėtum vienas viešpatauti.

KREONTAS

Chorui

740 Matau, iš vieno eina jis su ta merga.

HAIMONAS

Jei ta merga man – tu. Aš rūpinuos tavim.

KREONTAS

Prieš tėvą stoji tu už ją, nenaudėli!

HAIMONAS

Nes aš matau, kaip tiesai tu nusikalsti.

KREONTAS

Nusikalstu, kad valdžią savąją ginu?

HAIMONAS

745 Jos negini, jei mindai priesakus dievų.

KREONTAS

Prakeiktas būdas toks! Už moterį pikčiau.

HAIMONAS

O ką aš padariau taip baisiai negražiai?

KREONTAS

Kiekvienas tavo žodis sukas apie ją.

HAIMONAS

Apie tave, mane ir požemių dievus.

KREONTAS

750 Tačiau tu niekuomet neveši jos gyvos.

HAIMONAS

Ji mirs ir mirdama dar pražudys kai ką.

KREONTAS

Grasindamas tikies, jog tavo bus viršus?

HAIMONAS

Ar grasymas kalbėt prieš ištarmes tuščias?

KREONTAS

Kai verksi, atsigosi proto neturįs.

HAIMONAS

755 Nebūtum tėvas – pavadinčiau bepročiu.

KREONTAS

Mergos pajungtas, dar kalbės jis prieš mane!

HAIMONAS

Kalbi tu vienas, kito nemanai klausyti.

KREONTAS

Tiesa? Olimpu aš prisiekiu, tu žinok:
Nepasidžiaugsi, užgauliodamas mane.

760 Atveskit tą nenaudėlę, ji čia tuojau
Turės man galą gaut jaunikio akyse.

HAIMONAS

O ne! Negaus. Nė negalvoki apie tai.
Nemirs ji mano akyse, ir tu manęs
Daugiau neberegėsi savo akyse.

765 Ieškoki beprotystę mėgstančių draugų.
Nueina į lauko pusę

CHORO VADOVAS

Iš įniršio, valdove, nūn pabėgo jis,
O tokis sielvartas jo metuos pavojingas.

KREONTAS

Tebėga nors daryt, ko nevalios žmogus,
Tačiau mergaitė nuo likimo nepabėgs.

CHORO VADOVAS

770 Abidvi jas galvoji bausti mirtimi?

KREONTAS

Kur nekalta, tos ne. Gerai, kad pasakei.

CHORO VADOVAS

O kokia mirtimi galvoji baust aną?

KREONTAS

Išsiųsiu dykumon, kur jokio nėra žmogaus,
Ir uždarysiu akmeniniame urve,
775 Palikęs valgio tiek, kiek leidžia jai kaltė,
Kad miesto nesuterščiau aš žmogaus krauju¹.
Ji garbina vien Hadą iš visų dievų,
Tegu tad prašo jį išgelbėt nuo mirties
Arba teįsitikins, būdama tenai,
780 Koks tuščias darbas garbint požemių dievus.

Nueina

TREČIAS STASIMAS

CHORAS

Strofa

Erote neįveikiamas!
Erote, ieškantis aukų!
Tu ilsiesi, viešėdamas
Ant švelniųjų skruostų mergaitės,
Tu plazdeni virš vandenų
Ir prastoje lūšnoj.

Trumpadienis žmogus, nei amžini dievai –
Niekas tavęs neišvengs,
O ką aplankai – pamyšta.

Antistrofa

Tu ir doras širdis verti
Tapt nedorom ir pražudai.
Tu ir gimines šiuos dabar
Priešais pavertei, kad kovotų.
Tačiau šviesus ir patrauklus
Žvilgsnis mergaitės šios
Viršų ims: ta galia jai amžinų duota
Nuostatų ir neįveiks
Žmogus Afroditės žaismo.

¹ 776. Kad miesto nesuterščiau aš žmogaus krauju. – Papročiai reikalavo pasmerktiesiems mirti badu padėti kiek maisto, kad tam, kuris nuteisė, nekristų dėmė už kraujo praliejimą: kalinys juk buvo aprūpintas ir mirė natūralia mirtimi.

Timonas Niesiolovskis
(Tymon Niesiolowski,
1882–1965), Vilniaus
universiteto dėstytojas.
„Antigonė“, 1963 m.

Klausimai ir užduotys

1. Trečiame epeisodijoje pasirodo naujas herojus – Antigonės sužadėtinis, Kreonto sūnus Haimonas. Su kokiais klausimais jį sutinka tėvas? Kokį požiūrį į šeimą ir valstybę išdėsto sūnui Kreontas? Kodėl Choras valdovo požiūrį vertina kaip išmintingą?
2. Panagrinėkite Haimono atsakymą tėvui. Kodėl jis, skirtingai negu Choras, ryžtasi prieštarauti Kreontui? Kuo Haimono požiūris į išmintį ir tiesą kitoks nei tėvo? Paaiškinkite Haimono žodžius:
Bet ir kitaip galvojant gali būt tiesos. <...>
Tačiau tu nelaikyk vien savo poelgių
Tiesos matu, pareiškęs, kad jos nėra kitur. <...>
O kas išminčius tikras, tam ne gėda bus
Ir kito paklaustyt, ir nesispirt per daug.
3. Haimonas perduoda Kreontui Tėbų piliečių požiūrį į jo pasmerktą Antigonę: tėbiečiams brolių palaidojusi Oidipo dukra – „tauriausia žemės moterų visų“, o jos poelgis – „šaunus žygis“. Pasvarstykite, kodėl būtent taip Tėbų miestiečiai vertina įstatymui nepaklususią merginą.
4. Kodėl, išklausęs Haimono argumentų, Choras pakeičia nuomonę ir kviečia Kreontą paklausti sūnaus ir miestiečių? Kaip Kreontui pasielgti, Jūsų manymu, būtų išmintinga? Kaip Kreontas pasielgia – ką atsako sūnui ir Chorui? Kodėl?

5. Aštriame Haimono ir Kreonto ginče išryškėja du skirtingi požiūriai į valstybės valdymą ir santvarką. Kokie jie? Atsakymus pagrįskite teksto citatomis. Kokiam požiūriui, Jūsų manymu, pritaria pats Sofoklis? Kokios valstybės idealą poetas skelbia atėniečiams? Surenkite disputą klasėje: Kam priklauso valstybė?
6. Kreontas, anksčiau beprotėmis vadinęs Antigonę ir Ismenę, dabar pats sūnaus pasiunčiamas ieškoti „beprotystę mėgstančių draugų“. Kodėl suabejojama Kreonto protu?
7. Haimonas gina jauno žmogaus teisę turėti savo nuomonę, remtis savo patirtimi, kovoti dėl tiesos ir teisingumo. Aptarkite grupėse, kuo šią teisę jis grindžia. Ar Jums priimtina Haimono pozicija? Kokiais dar argumentais galėtumėte ją paremti arba jai prieštarauti?
8. Surenkite klasėje diskusiją pasirinkta tema:
Kaip šiandien atskirti žmogaus išmintį nuo beprotybės?
Kaip mums siekti tikros gyvenimo išminties?
9. Panagrinėkite trečią stasimą. Ką šia giesme Choras išaukština? Iš ko, Choro teigimu, kyla mergaitės Antigonės neįveikiama galia?

KETVIRTAS EPEISODIJAS

Sargybinių lydima, iš rūmų pro kairiąsias duris išeina Antigonė

CHORO VADOVAS

O! dabar iš visų santūrumo ribų
Aš galėčiau išeit, kai šį vaizdą regiu,
Ir bejėgis esu akių versmes užtvenkt:
Antigonė įžengs į jaunikio namus,

805 Kurie amžiams visus nuramina.

KOMAS

I s t r o f a

ANTIGONĖ

Pažvelkite, gimtojo miesto žmonės,
Į paskutinę
Išeinu kelionę, paskutinį
Kartą regiu aš saulę
810 Ir daugiau neberegėsiu. Hadas
Veda gyvą mane
Į Acheronto
Krantą, nesulaukusią

Vestuvių, nebelydės jų giesmės

815 Niekad manęs jau:
Esu Acherontui aš pažadėta.

CHORAS

Tave lydi šlovė ir žmonių pagarba,
Negyvųjų šalin iškeliaujančią nūn,
Ir dienas tu baigi ne ligos pakirsta,
820 Ne nuo priešo aštraus kalavijo, oi ne:
Savo noru gyva, kaip nė vienas žmonių,
Išėini tu į Hado šešėlius.

I I a n t i s t r o f a

ANTIGONĖ

Svajingai
Žuvus liūdnei, sako, Tantalo duktė,
Viešnia iš Frigijos,
825 Prie aukštųjų gūbrių Sipilo.
Tenai akmens atvaša
Ją pastvėrė lyg vijoklis kibus
Ir, kaip žmonės kalba,
Jos nenustoja
830 Plovę lietūs ir sniegas.
Ašarom vilgo jos vargšės akys

Keteras kalno¹.

Taip lėmė dievas užmigti ir man – amžiams.

CHORAS

835 Betgi deivė jinai, nemirtingų duktė,
O mes žmonės menki, mirtingųjų vaikai.
Tau, mirtingai, tačiau su dievais amžinais
Pažadėta dalia, tai didis dalykas.

II s t r o f a

ANTIGONĖ

Taip juoktis iš manęs? Dievai senolių mano!
840 Tyčiotis iš nemirusios,
Šviesą reginčios?
O mieste! O garsingi
Turtais miesto didžiūnai!
O Dirks² vandenys ir gojau,
845 Puošias Tėbų gražiaratę³ –
Jūs būkite liudininkai man:
Kieno įsakymu einu aš duobėn,
Savų neapverkta, – kapan,
Kokio dar neregėjo nieks.
850 O nelaiminga!
Nebe saviškė aš gyviesiems
Nei mirusiems, nei vieniems, nei kitiems.

CHORAS

Drąsumo ribą peržengus,
Prie teisingumo sosto tu,
855 Mieloji dukra, suklupai.
Taip tėvo kaltę atperki.

¹ 823–832. *Žuvus liūdnei, sako, Tantalo duktė... / ...Ašarom vilgo jos vargšės akys / Keteras kalno.* – Liūdną savo dalią Antigonė palygina su Nijobės dalia. Frigų karaliaus Tantalo duktė Nijobė, turėdama septynis sūnus ir septynias dukteris, su panieka atsiliepė apie Lėtoją, teturinčią vos vieną sūnų ir vieną dukterį (Apoloną ir Artemidę). Už tai šiedu tą pačią dieną iššaudė visus Nijobės vaikus, o pati Nijobė buvo paversta į uolą Sipilo kalne (Lidijoje), tačiau ir akmeniu tapusi ji tebejaucia skausmą ir be paliovos lieja ašaras.

² Dirks – Tėbų šaltinis.

³ 845. *Tėbė gražiaratė* – čia Tėbai. Jų pavadinimas kilęs iš Bojotijos nimfos Tėbės vardo.

II a n t i s t r o f a

ANTIGONĖ

Tu palietei skaudžiausią mano sielvartą –
Nedalią tėvo, kritusią
860 Ant trijų kartų
Ir ant visos šlovingos
Labdakidų giminės.
O motinos prakeiktas guoli,
Pasidalintas su sūnum,
865 Su mano tėvu močios vargšės,
Iš jų esu aš gimęs nelaiminga.
Pas juos nūn amžiams išeinu,
Prakeikta aš, netekėjus.
O broli mielas!
870 Per nelaimingas vestuves
Tu pats žuvai ir mane pražudei...⁴

CHORAS

Pagerbti – priedermė šventa.
Tačiau valdžios, kieno ji bus,
Nepaklausyti nevalia:
875 Tu sauvaliaudama žuvai.

ANTIGONĖ (liūdnei)

Be raudų ir be vestuvinės giesmės
Lydi vargšę į paskutinę kelionę,
Ir saulės skaisčiojo žibinto nelaimingai
880 Nebevalia regėti.
Mano dalios neapraudotos nė
Ašara nepalydi.

*Iš rūmą pro kairiąsias duris išeina
Kreontas. Muzika nutyla*

KREONTAS

Jūs žinot, kad prieš mirtį raudos nesiliaus,
Jei žmogui leisi aimanuoti ir vaitot?
885 Nuveskite greičiau ir uždarykit ją
Skliautuotame kape, kaip jums aš įsakiau,
Tegu ten liks viena ir, jei norės, numirs,
Arba galės gyvent pastogėj toj tamsioj.

⁴ 870–871. *Per nelaimingas vestuves / Tu pats žuvai ir mane pražudei...* – Pabėgęs į Argą, Polineikas vedė jo karaliaus Adrasto dukterį Argėją.

O mes prieš tą mergaitę nesame kalti:

890 Nežudom jos, tik nuo gyvųjų atskiriam...

ANTIGONĖ (išėjus į scenos vidurį)

O kapo duobe! O vestuvių kambary!

O būste, amžinai tamsus! Einu į jus,

Pas savo gimines, kurių be skaičiaus jau

Priglobė Persefonė mirusių šaly.

895 Iš jų aš paskutinė ir nelaimingiausia

Žengiu į Hadą, amžiaus nepabaigusi.

O kai nužengsiu, tvirtą viltį gaivinu,

Kad būsiu ten ir tėvui aš miela, ir tau,

O motina brangi, ir tau, bedalis broli,

900 Nes mirusius aš savo rankomis abu

Jus numazgojau, aprengiau ir atnašas

Ant kapo jums nuliejau. O ką nūn turiu,

Kad tavo kūną, Polineikai, pridengiau?

Dorųjų akimis – aš pagerbiau tave.

905 Jei būčiau buvusi aš motina vaikų,

Arba jei vyras būtų buvęs užmuštas,

Dėl jų nebūčiau krašto valios laužiusi.

Kas duoda teisę šitokius žodžius kalbėti?

Jei būtų žuvęs vyras, kitą gačiau sau,

910 Netekusi sūnaus, galiu sulaukt ir kito,

O kai ir motina, ir tėvas ilsisi –

Man brolis niekados nė joks nebeužgims.

Toks buvo pagrindas pagerbti man tave,

Tačiau Kreontas tai palaikė nuodėme,

915 Baisiu įžūlumu, o broli mylimas.

Ir šiandien štai už rankų veda jau mane,

Jaunutę, netekėjusią, nežinančią

Šeimos palaimos nei vaikų auginimo.

Be artimųjų nelaiminga aš gyva

920 Žengiu į šaltą kapą mirusių šalin.

Kokiam dievų įstatymui nusižengiau?

Kaip nelaimingai man bežvelgti į dievus,

Kurio pagalbos šauktis, kai sulaukiau štai

Už darbą šventą šventvagiško atpildo?

925 Bet jeigu akyse dievų bus tai gražu,

Nukentus pripažinsiu, jog suklydau aš.

O jeigu jų kaltė – lai ne daugiau atkęs

Jie už mane, padarę didžią skriaudą man.

CHORAS

Ta maištinga audra su smarkiais viesulais

930 Jos sieloje vis nenurimsta.

KREONTAS

Už tai tie atsakys, kam nuvesti liepia,

Jie vaitos man visi, kad nerangūs tokie.

ANTIGONĖ

Šie žodžiai, deja, mane stumia kaskart

Vis artyn prie mirties.

KREONTAS

935 Nuraminti tavęs ir paguost negaliu,

Jog ne visa bus taip, kaip nusprenžčiau iškart.

ANTIGONĖ

O Tėbai, mano gimtas mieste,

Ir dievai mūs tėvų!

Veda mane, ir negaliu neiti.

940 Tik pažiūrėkit, Tėbų didžiūnai,

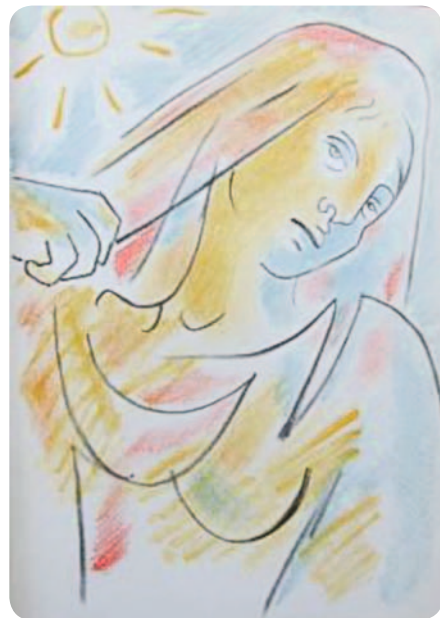
Kaip karalaitė jūs paskutinė

Ir nuo kokių žmonių tur kęsti,

Kad priedermę šventą atliko.

<...>

Antigonę išveda

Žanas Kokto (Jean Cocteau, 1889–1963), prancūzų dramaturgas ir režisierius. „Antigonė II“, 1957 m.

Klausimai ir užduotys

1. Ketvirto epeisodijo pagrindą sudaro komas – veikėjo ir Choro pakaitomis giedama rauda. Tai Antigonės atsisveikinimo rauda, skirta pačiai sau. Kokia šio epeisodijo nuotaika? Kaip ji sukuriamą?
2. Kuo, Choro teigimu, yra išskirtinė Antigonės mirtis, didi jos dalia? Kodėl, pasak Choro, Antigonę lydi šlovė ir žmonių pagarba?
3. Šiame epeisodijuje Antigonė jaučiasi tragiškai vieniša: ji nežino, kad ir sužadėtinis Haimonas, ir Tėbų piliečiai yra jos pusėje. Kokį herojės bruožą išryškina šis vienišumas?
4. Ką savo rauda Antigonė išsako dievams, ką – gimtajam miestui? Dėl ko ji labiausiai sielvartauja?

PENKTAS EPEISODIJAS

Kreontas sėdi akmens sėdynėje, paskendęs nelinksmose mintyse. Pasigirsta lazdos bilsmas į akmens grindinį, ir pasirodo berniuko vedamas aklas žiniuonis Teiresijas

TEIRESIJAS

Drauge mes du ateinam, Tėbų viešpačiai,
Nes veda vienos akys ir akliems žmonėms
990 Tėr vienas kelias – sekti paskui kelvedį.

KREONTAS

Ką nauja pasakysi mums, Teiresijau?

TEIRESIJAS

Aš pasakysiu. Tu tik žiniuonies klausyk.

KREONTAS

Aš tavo žodžio niekuomet neniekinau.

TEIRESIJAS

Todėl mūs miestą ir vedi geru keliu.

KREONTAS

995 Turiu aš pripažint: naudingas man buvai.

TEIRESIJAS

Tu atsidūrei vėl ant ašmenų lemties.

KREONTAS

O kas yra? Nuo tavo žodžių man šiuropu.

TEIRESIJAS

<...>

Likau be atsako po apeigos šventos.

Berniukas man vadovas, kaip ir aš kitiems.

1015 Dėl tavo nuosprendžio mūs miestas kenčia nūn.

Ir aukurai visi, ir židiniai namuos

Subjauroti visi ir paukščių, ir šunų,

Kurie Oidipo sūnų draskė žuvusį.

Tai štai dėl ko dievai nepriima aukos

1020 Nei mūs maldų, nei kulšių degančių liepsnos

Ir paukščiai klykia nesuprantamais balsais,

Prilesę tiršto kraujo žuvusio žmogaus.

Todėl apsigalvoki, vaike, nes žmonėms

Visiems juk prigimta daryt klaidas nesyk.

1025 O jei žmogus suklydo kartą, dar nebus

Beprotris jis ir nelaimingas, jei, bėdon

Įpuolęs, negulės ir stengsis pasikelti.

Užsispyrimas rodo neišmanymą.

Būk atlaidesnis mirusiam ir žuvusio

1030 Neliesk. Ar dera baust mirtim numirusį?¹

Tau noriu gera, tad sakau, o mokytis

Iš to, kas pataria gerai, juk malonu.

KREONTAS

O seni! Kaip šauliai į taikinį visi

Jūs taikot į mane ir pranašystėmis

1035 Neduodat man ramybės, jūsų padermė

Seniai įkainojo ir pardavė mane.

¹ 1030. ...Ar dera baust mirtim numirusį? – Nelaidoto žmogaus vėlė neturi vietos nei ramybės požemių karalystėje, ir tai lygu jos mirčiai.

Režisieriaus Juozo Miltinio spektaklio „Oidipas karalius“ scena, 1977 m. Kazimiero Vitkaus nuotrauka

Pelnykitės, prekiaukit Sardžių elektru¹,
 Jei norą turite, ir auksu indišku,
 Bet kapo jam jūs niekad nesupilsite.
 1040 Tegu ereliai Dzeuso nūn suplėšo jį
 Ir gabalais prie sosto jo nusineša –
 Ir bjaurasties tokios nenusigąsiu aš,
 Ir laidoti neleisiu, nes gerai žinau:
 Dangaus dievus suteršti – ne žmogaus jėgoms.

1045 Ir taip, Teiresijau, suklumpa daugelis
 Ir baisiai negarbingai, kėslus nedorus
 Dangstydami gražiausiais žodžiais dėl naudos.

TEIRESIJAS

Ek, žmonės!

Ar žino jų bent vienas, ar supranta kas...

KREONTAS

Ką nori pasakyti? Tiesą nusibodusią?

¹ 1037. *Pelnykitės, prekiaukit Sardžių elektru...* – Elektras – aukso ir sidabro lydinys, gintaro spalvos, labai brangintas senovėje; jo prekybos centras buvo Lidijos sostinė Sárdės.

TEIRESIJAS

1050 Kiek sveikas protas yr už viską mums verčiau.

KREONTAS

Kiek neišmanymas didžiausia yda – tiek.

TEIRESIJAS

O tu, deja, gi pilnas ydos šios esi.

KREONTAS

Žiniui aš nenoriu atsakyt piktai.

TEIRESIJAS

O atsakai, pareiškęs, jog meluoju aš.

KREONTAS

1055 Visokia žiniuonystė – meilė pinigų.

TEIRESIJAS

O iš valdovų saivaliavimo telauk.

KREONTAS

Ar nežinai, kad tu su valdovu kalbi?

TEIRESIJAS

Žinau. Tu miestą per mane išgelbėjai.

KREONTAS

Gudrus tu žiniuonis, tik mėgsti pameluot.

TEIRESIJAS

1060 Priversi pasakyt, kas sieloj slypi dar.

KREONTAS

Sakyk! Tik pelno nedarykim sau iš to.

TEIRESIJAS

Ir iš tiesų aš toks atrodau? Taip sakai?

KREONTAS

Žinoki: mano valios nenupirksi tu.

TEIRESIJAS

Tuomet įsidėmėk: nebe kelias varsnas

1065 Danguj greitieji saulės nušuoliuos žirgai,

Ir atiduosi mirusį už mirusius

Tu vieną vaiką, savo kūno atžalą,

Dėl to, kad šviesai ir tamsybėms kaltas tu,

Nes gyvą sielą nuožmiai uždarei kapan,

1070 O mirusio neduodi požemių dievams,

Laikai nelaidotą, be apeigų šventų.

Žinok: nei tu gi, nei šviesos dievai tokios

Neturi teisės, smurtas tavo darbas šis¹.

Už tai tau atmokės kerštu ir prapultim

1075 Dievų ir Hado dukterys erinijos,

Ir negandai šitie užkris ir ant tavęs.

Regėsi pats, ar aš čia papirktas kieno

Kalbu. Matau, jog valandėlė nepraeis,

Ir tavo namuose jau žmonės ims raudoti.

1080 Visur įniršę miestai kyla prieš tave,

Nes kūnus jų vaikų ištaşę gabalais

Didsparniai paukščiai, žvėrys, šunys alkani,

Ir kvapas nešvankus užtvino šventą miestą.

Strėles aš tokias kaip šaulys (tu privertei)

1085 Paleidau ir pataikiau tiesiai tau širdin,

Ir niekur nuo jų skausmo nepabėgsi tu.

Berniukui

Dabar mane parveski tu namo, sūnau,

Tegu išlieja pyktį ant jaunesnių jis

Ir mokos laisvės tiek liežuviui nebeduoti,

1090 Tegu daugiau gaus proto, nei turėjo nūn.

Teiresijas su berniuku nueina

CHORO VADOVAS

Nuėjo žiniuonis su ištarme baisia.

Valdove, daug jau metų, kai mana galva

Pražilo, nubolavo, bet nepamenu,

Kad būtų miestui pamelavęs jis kada.

KREONTAS

1095 Žinau aš tai ir pats, ir dreba man širdis.

Bet nusileisti juk baisu, o dar baisiau,

Kad užsispyrus negandos palauš mane.

CHORO VADOVAS

Tau reikia šalto proto, Menoikėjo vaike.

KREONTAS

Sakyki, ką daryti. Paklausysiu aš.

CHORO VADOVAS

1100 Nueiki ir paleisk mergaitę iš olos,

O mirusiam jos broliui kapą pats supilk.

KREONTAS

Tu taip galvoji ir liepi man nusileisti?

CHORO VADOVAS

Ir kuo greičiau, valdove, nes dievų baudmė

Nutraukia veikiai pikta geidžiančių dienas.

KREONTAS

1105 Oi oi! Sprendimą savo man pakeist sunku.

Tačiau su būtinybe stot į kovą nevalia.

CHORO VADOVAS

Eik pats ir padaryk, kitiems to nepaveski.

KREONTAS

Nedelsdamas einu. Tarnai, greičiau visi,

Ir čia kur esat, ir kur nesate, kirvius

1110 Pastverkit ir – į kalvą, kur iš čia matyti.

O aš, kadangi jau kitaip nuspręsta nūn,

Pats mazgą užmezgiau, pats ir atmėgsiu jį.

Baisu pamanius, jog dienas geriausia baigti,

Įvykdžius amžių duotus mums įstatymus.

Nueina

<...>

¹ 1072–1073. Žinok, nei tu gi, nei šviesos dievai tokios / Neturi teisės, smurtas tavo darbas šis. – Žmogus, kol gyvas, priklauso šviesos, arba dangaus dievams (olimpiečiams) ir yra jų globoje; mirtis jį atima iš šių ir atiduoda požemių karalystės dievams, ir niekas neturi teisės ardyti šią tvarką.

Veslavas
Gžegorčikas
(Wiesław
Grzegorzczak, g.
1965). Plakatas
spektakliui
„Antigonė“,
1998 m.
Krokuva

Klausimai ir užduotys

1. Savo teisumu įsitikinusį Kreontą aplanko aklas Tėbų žynys Teiresijas. Su kokia žinia ir koku raginimu jis ateina pas valdovą? Kodėl ši kartą Kreontas nepaklauso garsaus žynio patarimo? Kuo valdovas apkaltina, kaip įžeidžia Teiresiją? Kuo Teiresijas kaltina Kreontą? Dėl ko Tėbų valdovas įspėjamas?
2. Kodėl, nepaklausęs Teiresijo, Kreontas netrukus pats prašo Choro vadovo patarimo ir jam paklūsta? Kas priverčia Tėbų valdovą suabejoti savo teisumu?

EKSODAS

Vakaras. Iš lauko pusės ateina susijaudinęs Kreonto šauklys, vienas tų, kurie su juo buvo nuėję laidoti Polineiko

ŠAUKLYS

1155 Kaimynai Kadmo jūs ir Amfijono¹ rūmų!
Žmogus kol žemėj gyvas, tokio meto nėra,
Kurį galėčiau laimint arba peikti aš.
Likimas iškelia, likimas ir sužlugdo
Laimingą lygiai kaip ir nelaimingąjį

1160 Ir, kas žadėta žmogui, nieks nepasakys.
Kreontui, rodės, verta buvo pavydėti.
Nuo priešų išvadavo Kadmo žemę jis,
Paskui, paėmęs valdžią į savas rankas,
Laimingai valdė, džiaugdamasis ainija.
1165 Ir šiandien viskas dingio. O kada žmogus
Praranda šviesų džiaugsmą, jį tuomet laukia
Nebe gyvenančiu, bet gyvu mirusiu.
Teprišikrauja turtų, kiek tik nori, jis
Ir tegyvena kaip karalius, bet jei laimės
1170 Jis neturės – tik dūmų vien šešėlis bus
Gėrybės visos jo, su laime lyginant.

¹ 1155. Amfijonas – vienas iš Tėbų karalių.

CHORO VADOVAS

Tu kokį skausmą atneši valdovams vėl?

ŠAUKLYS

Mirimo. Ir gyvieji dėl mirties kalti.

CHORO VADOVAS

O kas žudikas ir kas užmuštas, sakyki.

ŠAUKLYS

1175 Haimonas žuvo. Guli kraujo klanuose.

CHORO VADOVAS

Nuo tėvo rankos krito jis ar nuo savos?

ŠAUKLYS

Pats nuo savos, iš keršto tėvui už jos mirtį.

CHORO VADOVAS

O! kaip teisingai tu, žiniuoni, pasakei!

ŠAUKLYS

Jei toks dalykas, kitką turime aptarti.

CHORO VADOVAS

1180 O aš matau – ateina Euridikė čion,
Žmona Kreonto. Ar iš rūmų taip sau dar
Išeina, ar išgirdus negandą sūnaus?

Prieina Euridikė

EURIDIKĖ

Gerieji žmonės! Aš naujieną išgirdau,
Vos slenkstį peržengus, maldom ketindama
1185 Pagarbinti Paladę, deivę didžiąją.
Aš velkę tik atšauunu durų užsklęstų,
Ir štai nelemtas klyksmas mūs namų žmogaus
Man pervėrė ausis. Iš išgąščio kritau
Tarnaičių aš glėbin ir apmiriau visa.
1190 Kokia naujiena toji, pakartokit man,
Daug negandų patyrus, išklaussysiu ją.

ŠAUKLYS

Mieloji viešpate! Aš viską pats mačiau
Ir tiesą pasakysiu tau neslėpdamas.
Kam švelninti žodžiu, jei paaiškės ir aš
1195 Melagis liksiu? Juk tiesa visad tiesi.
Kaip tarnas paskui vyrą tavo ašėjau
Už lygumos į kalvą, kur be pagarbos
Gulėjo kūnas Polineiko, visas jau šunų
Suplėšytas. Mes, deivę kryžkelių tuomet

1200 Ir niūrųjį Plutoną melsdami karštai¹,
Idant rūstybę savo teiktųsi palenkti,
Nuplovėm vandenių šventu jo palaikus,
Paguldėm ant žalių alyvmedžio šakų
Ir žemėje gimtoji supylėm aukštą kapą.
Tuomet priėjome prie akmenim grįstos
1205 Vestuvių menės Hado sužadėtinei.
Iš mūsų kažkuris išgirdo aimanas
Graudžias begal iš kapo to nepašvęsto
Ir paskubėjo tai Kreontui pasakyti.
Tas greit artyn priėjo ir, išgirdęs pats
1210 Gailingą skundą, suvaitojų ir tuojau
Sušuko nusiminęs: „Vargas man dabar!
Ar nejutė širdis? Ar ne pačiu sunkiuoju
Iš nueitų kelių turiu šiandieną eiti?
Sūnaus man balsas glostosi ausį. Bėkite
1215 Greičiau į viršų prie to kapo jūs, vaikai,
Ir pro kiaurymę ten, išlupe akmenį,
Įlįskite ir pažiūrėkit, ar tikrai
Haimonas skundžias, ar klaidina mus dievai“.
Paklausėme valdovo nusiminusio
1220 Ir pažiūrėjom. O ten kapo gelmėje
Kabojo ji už kaklo pasikorusi
Ant virvės, iš paklodės rėžių susuktos,
Šalia gi jis, apglėbęs kūną mirusį,
Rauduoja savo sužadėtinės mielos,
1225 Dėl tėvo žingsnio ir dėl meilės prarastos.
Tik suvaitojų tėvas, kai išvydo juos,
Įbėgo tuoj vidun ir šaukė verkdamas:
„O nelaimingas! Ką darai? Kas šovė tau
Į galvą nūn, dėl ko tu proto netekai?
1230 Išeik, sūnau, maldauju ir prašau tave“.
Baisiom akim į jį tepažvelgė sūnus,
Nusuko veidą ir, netaaręs nieko jam,

¹ 1199–1200. *Mes deivę kryžkelių tuomet / Ir niūrųjį Plutoną melsdami karštai* – Kryžkelių deivė – Hekatė, mėnulio ir nakties deivė; jos statulėlės būdavo statomos kelių sankryžoje. Hekatė buvo tapatinama su mirusiųjų krašto deive Persefone. Plutonas – požemių karalystės dievas, žemės gelmių viešpats.

Pastvėrė durklą dviašmenį. Tėvas dar
 Pašoko draust, bet per vėlai, nes jau sūnus,
 1235 Įtūžęs ant savęs, įtempdamas jėgas
 Suvarė šonan durklą ir su sąmone
 Dar apglėbė mergaitę rankom kruvinom.
 Tuomet, dar sykį sunkiai atsidusdamas,
 Nudažė baltus skruostus raudonais lašais.
 1240 Prie kūno guli kūnas nūn, ir santuokos
 Palaimą jis patyrė Hado namuose,
 Parodęs mums, kad proto nepaklausymas
 Tikrai visų didžiausia žmogui nedalia.

Euridikė nueina

CHORO VADOVAS

Ką tai galėtų reikšti? Moteris nuėjo,
 1245 Netarus gero anei blogo žodžio mums.

ŠAUKLYS

Ir aš nustebeš, bet guodžiuosi viltimi:
 Išgirdusi sūnaus nelaimę, ji neleis
 Mieste pakilt raudoms, bet moterims palieps
 Šį sielvartą naminį rūmuose išlieti.
 1250 Galvos ji nepametus, nesielgs kvailai.

CHORO VADOVAS

Aš nežinau. Bet slegia šitokia tylą
 Juk ne mažiau kaip tuščias klyksmas ir verksmai.

ŠAUKLYS

Mes pamatysim, ar kokių sumanymų
 Slaptų neturi ji suaudrintoj širdy,
 1255 Tuoju įėję į namus. Gera sakai,
 Nelaimę gali reikšti šitokia tylą.

(Išeina pro vidurines duris)

CHORAS

Ir valdovas aure pats ateina pas mus
 Ir ant rankų savų teisingumo ženklan
 (Jei sakyti valia) ne kaltės svetimos –
 1260 Savo nuodėmės atneša auką.

*Nuo lauko pusės ateina Kreontas su Hai-
 mono kūnu ant rankų. Už jo tarnai neša
 mirusių Antigonę*

KOMAS

I s t r o f a

KREONTAS

Aiman!
 Proto negudraus nuodėme baisi,
 Užsispyrusi, mirtį nešanti!
 O! pažvelkite jūs į žudikus
 Ir į žuvusius kraujo gimines!
 1265 Vargas man dabar dėl tų nuosprendžių.
 Jaunas tu, sūnau, jauna mirtimi
 Oi oi oi!
 Miręs išėjai
 Dėl neišminties mano, ne tavos.

CHORO VADOVAS

1270 Deja, tu per vėlai teisybę pamatei.
 I s t r o f a

KREONTAS

Deja!
 Vargšas supratau, kai sunkių bėdų
 Naštą ant galvos dievas užvertė
 Ir nuožmiaiis keliais pakreipė žingsnius,
 1275 Vargšui sutryptam džiaugsmą atėmė.
 Deja! deja!
 O, žmogaus vargai! Galo jums nėra!

Įeina antras šauklys

ANTRAS ŠAUKLYS

Jau daug, valdove, negandų prigyvenai,
 Grįžti su pilnu jų glėbiu, tačiau namuos
 1280 Netrukus pamatysi dar didesnių tu.

KREONTAS

Koks negandas begali dar didesnis būti?

ANTRAS ŠAUKLYS

Valdovė žuvo, šio velionio motina,
 Ji ką tik mirė, nelaiminga, nuo žaizdų.
 I a n t i s t r o f a

KREONTAS

Aiman!
 O, niūri, juoda Hado prieplauka,
 Trauki tu mane prapultin baision.
 Pranaše bėdų, buvusių pirmiau,
 Kokią žinią man atneši dabar?

Vargšas žmogų, oi! antrąkart žudai.
 Ką gi nauja nūn pasakyt gali?
 Oi-oi-oi!
 Mirtį ant mirties,
 Jog ir motina pasekė sūnum?
*Prasiveria vidurinės durys, ir matyti
 ant aukuro parkritusi Euridikė.*

ANTRAS ŠAUKLYS

Gali štai pažiūrėti, ji ne menėje.
 I I a n t i s t r o f a

KREONTAS

Deja!
 Bėdą antrąją vargšas aš matau.
 Kokis negandas laukia dar manęs?
 Sūnų vargšas aš rankose laikau
 Ir štai prieš akis ji nebegyva.
 Deja! deja!
 Vargšė motina, vargas man, sūnau!

ANTRAS ŠAUKLYS

Ant stačio durklo kritusi prie aukuro,
 Tamsias blakstienas ji sudėjo, apraudojus
 Pirmiausia šlovę Megarėjo¹ žuvusio,
 Tuomet šio antrojo, galop blogos sėkmės
 Dar palinkėjo tau, žudytojui sūnaus.
 I I I s t r o f a

KREONTAS

Oi-oi-oi!
 Siaubas apėmė. Ko į širdį man
 Durklo aštriojo nesuvaro nieks?
 Kaip baisi dalia buvo man skirta,
 Baisūs negandai krito ant manęs.

ANTRAS ŠAUKLYS

Velionė iš tiesų apkaltino tave,
 Tu kaltas ir dėl šios, ir dėl anos mirties.

KREONTAS

O kaip ji sau pati gyvybę atėmė?

ANTRAS ŠAUKLYS

Į širdį durklą susivarė ji pati,
 Kai tik išgirdo mirtį liūdnąją sūnaus.

I V s t r o f a

KREONTAS

O, deja! deja! Niekas šios kaltės
 Nuo mano galvos nesuvers kitam.
 Juk aš pats tave, vargšas, pražudžiau,
 Tai tikra tiesa. O mieli tarnai,
 Veskite mane, veskite greičiau,
 1325 Menkas aš buvau ir virtau nieku.

CHORO VADOVAS

Naudingi žodžiai, jei naudos yr iš bėdų.
 Visų geriausia gi trumpiausioji bėda.
 I I I a n t i s t r o f a

KREONTAS

O! ateik!
 Atskubėk, lemties valanda graži,
 Ir atneški man šio gyvenimo
 Dieną pastarą. O! ateik, ateik!
 Kad aušros daugiau neišvysčiau aš.

ANTRAS ŠAUKLYS

Tai ateitis. Tu šiandieninius gi reikalus
 Tvarkyk. Rytojum pasirūpinsi, kam reikės.

KREONTAS

Į maldą šią sudėjau norus aš visus.

CHORO VADOVAS

Dabar tu nieko nemaldauk, nes kas lemties
 Žadėta, jokiis mirtingasis neišvengs.
 I V a n t i s t r o f a

KREONTAS

Paiką žmogų šį veskite šalin.
 Jis tavęs užmušt negeidė, sūnau,
 Nei tavęs, žmonos. Nelaimingas aš,
 Nedrįstu akių kelt į jus dabar.
 Viešpats aš buvau bet sunki dalia
 Šiandien krito man, vargšui, ant galvos.

*Pamažu eisena su Kreontu priešaky
 slenka pro vidurines duris į rūmus.
 Scenoje likęs choras Choro vadovo lū-
 pomis palydi juos anapestais.*

¹ 1303. *Megarėjas* – vyresnysis Haimono brolis, kritęs
 kaip Arėjo auka, priešų kariaunai puolant Tėbus.

CHORO VADOVAS

Sveikas protas yra pirmutinė kloties
Atrama, ir žmogus tenedrįsta dievams
1350 Prieštarauti. Žodžiu įžūliu išdidus
Skaudžią rykštę visad užsitrauks ant savęs,
Kad pamokytų jį
Išminties nors senatvėj žiloj.

Durys užsiveria. Choras palengva išeina

Iš senosios graikų kalbos vertė Antanas Dambrauskas

Klausimai ir užduotys

1. Tragedija baigiama eksodu – lėtu Choro ir veikėjų išėjimu. „Antigonės“ eksodą pradeda Šauklis. Apie kokius tragiškus įvykius jis praneša žiūrovams? Kokiomis filosofinėmis pastabomis šį pranešimą palydi? Ką svarbaus Šauklis pasako apie žmogaus likimą ir laimę?
2. Kaip Šauklio žinią sutinka Choras ir Tėbų karalienė, Kreonto žmona Euridikė?
3. Panagrinėkite komą – paskutinę tragedijos raudą. Kokie nauji Kreonto bruožai šioje raudoje atsiskleidžia? Kokius jausmus jis išsako?
4. Ar Kreontas yra tragiškas herojus? Kodėl?
5. Koku Choro vadovo apibendrinimu baigiama tragedija? Kas šiuo apibendrinimu pasakoma apie žmogaus protą ir išmintį?

Režisieriaus Gintaro Varno spektaklio „Oidipo mitas“ scena, 2016 m. Dimitrijaus Matvejevo nuotrauka

Apibendrinamosios ir įsivertinimo užduotys

1. Raštu išsakykite, ką patyrėte, išgyvenote skaitydami „Antigonę“ – kokių jausmų ir minčių sukėlė, kokios naujos asmeninės patirties Jums suteikė Sofoklio tragedija.

Prisiminkite: senovės graikai teigė, kad tragedija siekia sukelti žiūrovui ir skaitytojui katarsį (gr. *katharsis* – apvalymas) – dvasinį pakilimą, apsivalymą, kuris atsiranda susitapatinus su pagrindiniu herojumi, kenčiančiu ir žūstančiu už kilnius idealus. Pirmą kartą katarsio terminą pavartojo senovės graikų filosofas Aristotelis, kalbėdamas apie tragedijos poveikį žiūrovui. Matydamas sukrečiantį tragedijos konfliktą, žiūrovas ima galvoti apie savo gyvenimo vertybes. Tragedijos herojų kančios ir žūtis jį sukrečia ir sujaudina. Būtent šis sukrėtimas, susijaudinimas ir apvalo žmogų, išvaduoja jį nuo baimės ir kitų susikaupusių negerų jausmų. Taip tragedijos žiūrovas, skaitytojas tampa dvasiškai stipresnis, gyvenimo vertybės jam tampa geriau suprantamos.

2. Dirbdami grupėse aptarkite, kokias svarbiausias problemas tragedija kelia, kokią pagrindinę mintį išsako.
3. Tarp kokių požiūrių, žmogaus ir gyvenimo sampratų kyla pagrindinis tragedijos konfliktas?
4. Prieš ką sukyta ir maištauja Antigonė? Kodėl jos sukilimą sesuo Ismenė vertina kaip beprotybę? Laimi ar pralaimi Antigonė?
5. Kokią tiesą gindama žūsta Antigonė? Ar jos tiesą galėtume pavadinti amžinąja tiesa? Kodėl? Pasvarstykite, kodėl grumtis dėl tiesos Sofoklis patiki jauniems žmonėms?
6. V a. pr. Kr. Graikijoje atsirado filosofų sofistų, tvirtinusių, kad objektyvios tiesos ir doros nėra, kad kiekvienas žmogus gali turėti savo tiesą ir dorą. Kokią poziciją teigia tragedija „Antigonė“? Surenkite diskusiją klasėje: ar esama amžinųjų tiesų? Ar jos išlieka svarbios mūsų laikų žmonėms?
7. Kreontas skelbia, kad jo tikslas yra visų piliečių, viso miesto gerovė, kad savo įstatymais jis gina valstybę ir tvarką. Aptarkite grupėse, ar jis teisus. Kodėl Kreonto įstatymui nepaklususi Antigonė yra šlovinama Tėbų piliečių ir ginama Kreonto sūnaus Haimono? Kodėl tėbiečiai nemano, kad jų miestą griovęs, juos vergais paversti norėjęs Oidipo sūnus Polineikas nusielpno pomirtinio išniekinimo?
8. Raštu pasvarstykite – kuris, Antigonė ar Kreontas, yra laisvas žmogus? Kodėl?
9. Antikos filosofai Platonas, Aristotelis, Ciceronas, Seneka ir kiti laikė tironais valdovus, kurie, stengdamiesi išlaikyti valdžią, griebiasi savivalės, nepaiso tautos nuomonės, savo interesus iškelia virš visuomenės gerovės, pamina piliečių laisves ir teises, laisvės šalininkus laiko savo priešais ir juos žudo. Baimė tokius valdovus daro nepaprastai įtarius. Kas yra Kreontas – valstybės gėrio siekiantis teisingas valdovas ar tironas? Dirbdami grupėse, savo atsakymą pagrįskite teksto citatomis ir kitais argumentais.
10. Kaip Sofoklis tragedijoje išaukština Atėnų santvarką?
11. Palyginkite, kaip asmenybę vaizduoja Homeras, o kaip – Sofoklis? Ką esminga apie žmogų pasako Homeras, o ką nauja apie žmogų, jo dvasines galias sužinome iš Sofoklio?
12. Antikos tyrinėtojas, filosofas Naglis Kardelis teigia:

Antigonė jau seniai yra virtusi viena centrinių, itin didelį simbolinį krūvį įgijusių Vakarų kultūros figūrų. Kritinė refleksija, individualus etinis sąmoningumas, etinės pozicijos nuose-

klumas bei kiti Antigonės asmenybės bruožai kartu yra ir skiriamieji Vakarų civilizacijos bruožai. Vakarų siejame su individualumu, su asmenine iniciatyva ir įsipareigojimu, su laisvės troškimu ir siekiu laisvai apsispręsti.

Antigonė įkūnija sąmoningos asmenybės maištą prieš anoniminio mąstymo inerciją ir konformizmą, prieš nužmogintos moralės diktatą. Antigonės ženklas lydi kiekvieną, kuriam tenka atsispirti minios spaudimui ir drąsiai apsispręsti nepakartojamu būdu.

Pasaulyje, kuriame vis agresyviau ima dominuoti akla galia, reikalaujanti tokio pat aklo paklusnumo globalioms taisyklėms, kiekvienas iš mūsų, kurie tik mėginame vaduotis iš konformizmo gniaužtų, neišvengiamai esame galima Antigonė.

Kardelis Naglis. Tardant Antigonę ir užklausančią Antigonės fenomeną. – *Athena*. 2010, nr. 6.

Dirbdami grupėse, padedami mokytojo, atidžiau panagrinėkite filosofo teiginius, išsiaiškinkite tekste vartojamas sąvokas ir aptarkite: kokia visuotinė, ir šiandien svarbi Antigonės vaizdinio ir asmenybės reikšmė iškeliama? Kokie Antigonės bruožai, filosofo nuomone, sutampa su esminiais Vakarų civilizacijos, Vakarų žmogaus bruožais? Kodėl Antigonė, pasak N. Kardelio, dabarties pasaulyje išlieka aktuali kiekvienam mūsų?

13. Režisierius Jonas Jurašas, Kauno dramos teatre 2010 metais sukūręs spektaklį „Antigonė Sibire“, sako:

Spektaklis „Antigonė Sibire“, kuris remiasi Antikos mitu, turėtų priminti apie okupacijos metais mūsų tautos išgyventą pasirinkimo dilemą – prisitaikyti ar žūti už savo principus, apie kainą, kurią teko mokėti tiems, kurie buvo ištikimi savo idealams. Kaip Antigonė, kuriai teko sumokėti gyvybę už pasipriešinimą valdovo draudimui palaidoti išniekintą brolio kūną, taip ir ne viena lietuvė moteris išdrįso pažiūrėti mirčiai į akis, kad galėtų palaidoti, apraudoti savo vyrą, brolių, mylimąjį.

Su koku Lietuvos istorijos laikotarpiu ir įvykiais menininkas sieja Antigonės mitą? Kas ir kaip Lietuvoje kartojo drąsų Antigonės poelgį? Atsakykite, pateikdami konkrečių istorinių pavyzdžių.

14. Pasirinkite tris „Antigonės“ interpretacijas skirtingų laikotarpių dailės kūriniuose ir paaiškinkite, kaip menininkai atskleidžia Antigonės pasipriešinimo nežmoniškumui idėją.
15. Surenkite diskusiją klasėje, mokykloje: „Prieš ką reikalinga ir garbinga maištauti šiandienos pasaulyje?“

16. Parašykite esė pasirinkta tema:

„Ne neapkęsti, o mylėti aš gimiau“ (Sofoklis)

„Mes turim ginti tvarką ir įstatymus“ (Sofoklis)

„Koks baisus gali būti protas, jeigu jis netarnauja žmogui“ (Sofoklis)

„Bet ir kitaip galvojant gali būt tiesos“ (Sofoklis)

Ar lengva būti laisvam?

Kuo man artima Antigonė?

Antigonės drąsa

Ar jaunystė gali būti išmintinga?

„Kiekvienas esame galima Antigonė“ (N. Kardelis)

Džiordžijas Čirikas (Giorgio de Chirico, g. 1888–1978). „Antigonė guodėja“, 1973 m. Nacionalinis modernaus meno muziejus Parėžiuje

Kūrybinės užduotys

1. Pasirinkite Jums didžiausią įspūdį padariusią tragedijos ištrauką ir ją suvaidinkite, stengdamiesi sukurti antikino spektaklio stilių. Atkreipkite dėmesį, kad choras savo žodžius gieda arba sako rečitatyvu, kad aktoriai vaidina su kaukėmis, kad jausmus jie išsako viso kūno judesiais.
2. Pamėginkite pratęsti, papildyti „Antigonę“: parašykite dramos epeisodiją, kurio pagrindinis veikėjas būtų Haimonas arba Ismenė; pratęskite „Antigonės“ veiksmą dar vienu – šeštuoju – epeisodijumi arba naujos tragedijos kūrybiniu planu.
3. Dirbdami grupėse, parenkite Antigonės idėją atskleidžiantį kūrybinį projektą. Jį pristatykite klasėje.
4. Dirbdami grupėse iš Lietuvos istorijos, vietos bendruomenės istorijos surinkite pavyzdžių, kai nesilaikyti įstatymų, nustatytos tvarkos buvo kilnu ir garbinga. Atkreipkite dėmesį į sukilėlių, knygnešių, daraktorių, žydų gelbėtojų, pokario partizanų, rezistentų, disidentų poelgius. Atrastus naujus, menkai visuomenės žinomus tokio elgesio pavyzdžius įdomiai ir įtaigiai aprašykite straipsniuose. Savo straipsnius paskelbkite klasės arba mokyklos interneto portale, žiniasklaidoje.
5. Neužmirškite asmeninio Meno dienoraščio: papildykite jį įsimintiniausiomis Sofoklio tragedijos eilutėmis ir jų komentarais.

Vincas Kisarauskas (1934–1988). „Aklas Oidipas, autoportretas ir Antigonė“, 1976 m.

XX amžiaus menininkai ne kartą gręžėsi į Antigonės mitą. Asmenybių pasipriešinimas totalitariniams režimams jiems priminė Sofoklio herojės apsisprendimą.

Panagrinėkite, kokių papildomų reiškinių įgyja Antigonės paveikslas Janinos Degutytės eilėraštyje. Kokie vaizdai, kokios metaforos šias reikšmes išryškina? Kaip Antigonės paveikslas paverčiamas kultūros simboliu? Kokia XX a. patirtis išsakoma Antigonės mitu? Parašykite šio eilėraščio interpretaciją.

JANINA DEGUTYTĖ. *Antigonė*

Lik sveikas, sužadėtini, – nebučiauvau dar tavęs.

Lik sveikas, sūnau, kuris niekados nebūsi.

Meilė mane atvedė – meilė išves.

Taip virpa pratiestoj rankoj paryčio vėjo gūsis...

Aš grįšiu.

Aš tūkstantį kartų grįšiu

Pusiaunakčiais laidoti savo brolių.

Per ugniavietes,

per smėlį raudoną,
 Per lietaus pritvinkusį molį –
 Grįšiu.
 Aš ateisiu basa.
 Mano rankos beginklės ir tuščios.
 Bet ne tas įstatymas laikinas – man visagalis.
 Tegu jie
 ir keiks mane, ir pečiais
 abejingai gūžčios,
 ir tūkstantį kartų teis.
 Bet manęs nuteisti negali.
 Jiems kaip vaiduoklis –
 eisiu per žemę sūrią –
 Tą mūsų lauką –

laidoti brolių – baltų ir juodų...
 Kol tironiškos rankos šešėlis
 žemę slegia ir jūrą,
 Kol vergo vardas
 gėda tebedega ant veidų...
 Pusiaunakčiais eisiu – tūkstantį kartų! –
 Tamsa, tavo kūną užklojusia,
 alsuot...
 Tavo galvą bejėgę priglausti,
 prie šono padėti kardą, –
 Tūkstantį kartų pasmerkta –
 Antigonė –
 tavo sesuo.

1966

Saulė Kisarauskienė
 (g. 1937). „Suplyšę
 Antigonės kelionės“ IV,
 2003 m.

Naujaisiais laikais su Antikos heroje Antigone tapo įprasta lyginti iškilią pilietinio pasipriešinimo asmenybę, žmones, sukyšančius prieš neteislingą santvarką ir jos įstatymus. Antigone pavadinama garsi Jungtinių Amerikos Valstijų juodaodžių teisių gynėja Roza Parks (Rosa Parks, 1913–2005), jauniausia Nobelio premijos laureatė, pakistanietė, kovotoja už žmogaus teises Malala Juzafsai (Malala Yousafzai, g. 1997) ir kiti.

Susipažinkite su sesers Nijolės Sadūnaitės, metusios iššūkį Sovietų imperijos režimui, kalbomis, pasakytomis LTSR Aukščiausiam teisme. Jos prieš kelis dešimtmečius liudijo pasauliui asmens garbingą laikyseną totalitarinės prievartos akivaizdoje.

SESUO NIJOLĖ SADŪNAITĖ. Kalbos teisme

Nijolė Sadūnaitė (g. 1938) – disidentė, politinė kalinė ir tremtinė, kovotoja už žmogaus teises – gimė Kaunė, Žemės ūkio akademijos dėstytojo šeimoje. Baigusi Anykščių Jono Biliūno mokyklą, 1956-iais tapo vienuole. Už disidentinę veiklą 1974 metais sovietų saugumo buvo suimta ir po metų nuteista už slapto leidinio „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“ platinimą. Šešerius metus kalėjo Mordovijos lageriuose, ištremta gyveno Rytų Sibire. Grįžusi į Lietuvą, tęsė disidentinę veiklą. 1987-iais kartu su bendražygiais prie Adomo Mickevičiaus paminklo surengė pirmąjį viešą politinį mitingą, kuriame pasmerkė sovietinę Lietuvės okupaciją.

1975 metais LTSR Aukščiausiam Teisme pasakytos sesers Nijolės Sadūnaitės kalbos pasklido po visą pasaulį. Sovietmečiu jos stiprino Lietuvoje už žmogaus teises kovojusius bendražygius. Išlieka svarbios ir mūsų visuomenei.

Gynimosi kalba

Noriu Jums pasakyti, kad visus myliu kaip savo brolius, seseris ir, jeigu reikėtų, nesvyruodama už kiekvieną atiduodčiau savo gyvybę. Šiandien to nereikia, bet reikia pasakyti Jums į akis skaudžią tiesą. Yra sakoma, kad teisę peikti ir barti turi tik tas, kuris myli. Pasinaudodama ta teise ir kreipiuosi į Jus. Kiekvieną kartą, kai teisiami žmonės už „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką“, labai tinka Vinco Mykolaičio-Putino žodžiai:

Ir tribunoluos išdidžiai
Teisiuosius smerkia žmogžudžiai.
<...>
Ir minate altorius.
Nuo jūs įstatymų sugriuvo
Ir nuodėmės ir doros.

Jūs puikiai žinote, kad „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos“ rėmėjai myli žmones ir tik todėl kovoja už jų laisvę ir garbę, už teisę naudotis sąžinės laisve, kuri visiems piliečiams, nežiūrint jų įsitikinimų, garantuoja Konstitucija, įstatymai ir Žmogaus teisių deklaracija. <...> Juk

Konstitucijos ir įstatymų žodžiai yra bejėgiai, jei netaikomi gyvenime ir visur viešpatauja įteisinta tikinčiųjų diskriminacija. „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“, tarsi veidrodis, parodo ateistų nusikaltimus prieš tikinčiuosius. Kadangi nedorybė nesigroži savo šlykštumu, ji baidosi savo atvaizdu veidrodyje. Dėl šios priežasties Jūs nekenčiate visų tų, kurie nuplėšia nuo jūsų melo ir veidmainystės šydą. Tačiau dėl to veidrodis nenustoja savo vertės! Vagis atima iš žmogaus pinigų, o Jūs apiplėšiate žmones, atimdami iš jų tai, kas brangiausia – ištikimybę savo įsitikinimams ir galimybę perduoti tą turtą savo vaikams, jaunajai kartai.

<...>

Ačiū Dievui, dar ne visi žmonės palūžo. Neturime visuomenėje kiekybinės atramos, bet mūsų pusėje – kokybė. Nebijodami nei kalėjimų, nei lagerių, privalome smerkti visus veiksmus, kurie neša skriaudas ir pažeminimą, sėja nelygybę ir priespaudą. Kovoti už žmogaus teises gyvenime – kiekvieno šventa pareiga! Džiaugiuosi, kad man teko garbė pakentėti už „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką“, kurios teisingumu ir reikalingumu aš įsitikinusi ir tam liksiu ištikima ligi paskutinio atodūsio.

Tad leiskite įstatymus kiek tik jums patinka, bet pasilaikykite juos sau. Reikia atskirti tai, kas parašyta žmogaus, nuo to, kas įsakyta Dievo. Mokestis Cezariui yra likutis nuo mokesčio, sumokėto Dievui. Svarbiausia gyvenime išlaisvinti širdį ir protą nuo baimės, nes nuolaidžiauti blogiui yra didelis nusikaltimas.

Paskutinis žodis teisme

Ši diena yra laimingiausia mano gyvenime. Aš esu teisiama už „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką“, kuri kovoja prieš fizinę ir dvasinę žmonių tironiją. Reiškia, aš esu teisiama už tiesą ir meilę žmonėms! Kas gali būti gyvenime svarbiau, kaip mylėti žmones, jų laisvę ir garbę. Meilė žmonėms – visų didžiausioji meilė, o kovoti už žmonių teises – gražiausioji meilės daina. Tegul ji skamba visų širdyse, tegul niekados nenutyla!

Man atiteko pavydėtina dalia, garbinga lemtis – ne tik kovoti už žmonių teises ir teisingumą, bet ir būti nuteistai. Mano baismė bus mano triumfas! Gaila tik, kad mažai spėjau dėl žmonių pasidaruoti. Su džiaugsmu eisiu į vergiją dėl kitų laisvės ir sutinku mirti, kad kiti gyventų. Šiandieną aš atsistoju šalia amžinosios Tiesos – Jėzaus Kristaus ir prisimenu Jo ketvirtąjį palaiminimą: „Palaiminti, kurie trokšta teisybės, nes jie bus pasotinti!“

Kaip nesidžiaugti, kad visagalis Dievas garantavo, jog šviesa nugalės tamsą, o tiesa – klaidą ir melą! O kad tai įvyktų greičiau, sutinku ne tik kalėti, bet ir mirti. O jums noriu priminti poeto Lermontovo žodžius: „Tačiau yra, yra teisingas Dievo teismas!“ Duok Dieve, kad to teismo nuosprendis būtų mums visiems palankus. To melsiu gerąjį Dievą jums visiems per visas gyvenimo dienas.

<...>

Tad mylėkime vieni kitus ir būsim laimingi. Nelaimingas tik tas, kuris nemyli. <...>

Iš teismo noriu paprašyti, kad išleistumėte į laisvę iš kalėjimų, lagerių ir psichiatrinių ligoninių visus žmones, kurie kovojo už žmogaus teises ir teisingumą. Tuo įrodytumėte savo gerą valią ir būtų gražus indėlis į tai, kad gyvenime atsirastų daugiau harmonijos ir gėrio, o gražusis šūkis: „Žmogus žmogui brolis“ virstų tikrove.

Klausimai ir užduotys

1. Aptarkite, kam skirtos sesers N. Sadūnaitės kalbos.
2. Ką N. Sadūnaitė pasako apie meilę, garbę, tiesą ir pareigą? Ar jos požiūris aktualus Jums? Kodėl?
3. Kodėl sesuo N. Sadūnaitė teismo nuosprendžio dieną vadina laimingiausia savo gyvenime?
4. Kuo sesers N. Sadūnaitės laikysena ir viešai išsakyta pozicija teisme primena Antigonės laikyseną ir jos Kreontui tariamus žodžius? Kuo remdamiesi Lietuvos kovotoją už žmogaus teises galėtumėte įrašyti į XX a. antigonų sąrašą?
5. „Kovoti už žmogaus teises gyvenime – kiekvieno šventa pareiga!“ – teigė sesuo N. Sadūnaitė 1975-iais. Surenkite diskusiją klasėje: ar mums dabarties Lietuvoje užtenka drąsos šį priesaką vykdyti? Savo požiūrį pagrįskite gyvenimo pavyzdžiais.
6. Palyginkite lietuvių disidentės kalbas su Indijos nacionalinio išsivadavimo vadovo Mahatmos Gandžio (Mahatma Gandhi, 1869–1948) kalba teisme. 1922 m. jis buvo teisiamas už straipsnius, skatinusius nesmurtinę pilietinę pasipriešinimą britų imperinei valdžiai. M. Gandžio teismas pavirto išskirtiniu pasaulio politikos įvykiu ir moraline britų valdžios kapituliacija, todėl vadinamas „Didžiuoju teismu“. M. Gandis sakė:

Mano nuomone, nebendradarbiauti su blogiu – tokia pat pareiga, kaip ir bendradarbiauti su gėriu. <...> Kadangi blogis gali būti palaikomas tik prievarta, tai nebendradarbiavimas su juo reikalauja visiškai atsisakyti prievartos. Prievartos atsisakymas lemia, kad aš gera valia paklusiui nuosprendžiui už nebendradarbiavimą su blogiu. Tad esu čia tam, kad su džiaugsmu pasitikčiau ir priimčiau bausmę už tai, ką įstatymas laiko tyčiniu nusikaltimu, o aš laikau aukščiausia piliečio pareiga. Dabar vienintelis pasirinkimas jums, Teisėjau ir komisija, yra arba atsistatydinti iš savo pareigų ir atsiriboti nuo blogio, jeigu manote, kad įstatymas, kurį turite vykdyti, yra blogas, o aš iš tikrųjų esu nekaltas; arba skirti man pačią griežčiausią bausmę, jeigu manote, kad įstatymas ir sistema, kuriai jūs tarnaujate, yra geri šios šalies žmonėms, ir kad mano veiksmai žalingi bendrajam gėriui.

Paiškindami, kaip suprantate M. Gandžio žodžius: „nebendradarbiauti su blogiu – tokia pat pareiga, kaip ir bendradarbiauti su gėriu.“

M. Gandis ir sesuo N. Sadūnaitė, kaip ir Antigonė, siekė savo poziciją ginti viešai. Pasvarstykite, kodėl?

7. Raštu apibendrinkite, kokios vertybės sieja skirtingų epochų asmenybes: Tėbų karalaitę Antigonę, seserį N. Sadūnaitę, M. Gandį?
8. Pasidomėkite iškiliomis naujųjų laikų asmenybėmis, metusiomis iššūkį neteisingiems įstatymams ir tvarkai. Pasirinkę Jums patraukliausią asmenybę, ją, jos veiklą ir idėjas vaizdžiai pristatykite klasėje.